

Co-funded by
the European Union

EuroCivic Lab

**The EuroCivic Lab project: Strengthening
European Identity and Citizenship through
SDGs, Social Activism and Living Lab
methodology in School Education**

WP2

**Εκπαιδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς για
την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας
μέσω καινοτόμων εκπαιδευτικών
προσεγγίσεων**

Ενότητα 3

**Εγχειρίδιο για την εκπαίδευση σχετικά με
την ιθαγένεια της ΕΕ**

The EuroCivic Lab project: Strengthening European Identity and Citizenship through SDGs, Social Activism and Living Lab methodology in School Education

2024-1-HU01-KA220-SCH-000251467

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the Erasmus+ National Agency ŠMPF. Neither the European Union nor the administering body can be held responsible for them.

Άδεια Creative Commons

CC BY-NC 4.0

Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

Η άδεια αυτή απαιτεί από τους χρήστες να αναφέρουν τον δημιουργό. Επιτρέπει στους επαναχρησιμοποιούντες να διανέμουν, να αναμιγνύουν, να προσαρμόζουν και να αξιοποιούν το υλικό σε οποιοδήποτε μέσο ή μορφή, αποκλειστικά για μη εμπορικούς σκοπούς.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Συγγραφείς	Εταίροι του έργου
Gergely Guszmán	Eszterházy Károly Catholic University
Margarida Amaral	Salesianos do Porto - Colégio
Sule Kirkmali	Torbalı Atatürk Anadolu Lisesi
Ilona Ragazinskiene	Siauliai 'Saules' primary school

Εταίροι του έργου

universität
wien

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή	5
1.1 Σκοπός και κοινό-στόχος	5
1.2 Συνάφεια με το πλαίσιο της ΕΕ και το παγκόσμιο πλαίσιο	5
1.3 Σύνδεση με τους ΣΒΑ και το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης	6
1.4 Επισκόπηση της δομής του εγχειριδίου	8
2. Στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα	11
2.1 Μαθησιακοί στόχοι	11
2.2 Βασικές ικανότητες	12
3. Ιθαγένεια της ΕΕ	14
3.1 Βασικοί ορισμοί και έννοιες	14
3.2 Αναλυτική Επισκόπηση	16
3.2.1 Γενικό πλαίσιο και νομικό πλαίσιο	16
3.2.2 Θεσμοί της ΕΕ και συμμετοχή των πολιτών	18
3.2.3 Ιθαγένεια της ΕΕ και ταυτότητα	22
3.2.4 Ενεργός πολιτειότητα και ευκαιρίες συμμετοχής	25
4.1 Τεχνολογικές εξελίξεις και ψηφιακή ιθαγένεια	28
4.2 Περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις	31
4.3 Ο εξελισσόμενος ρόλος της ΕΕ στη διεθνή σκηνή	34
5. Καλλιέργεια του αισθήματος του ευρωπαϊκού ανήκειν στα σχολεία	40
5.1 Πρακτική ενσωμάτωση στην τάξη	40
5.2 Μακροπρόθεσμος αντίκτυπος και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών	41

Εταίροι του έργου

6. Εκπαιδευτικές και μεθοδολογικές συστάσεις	43
6.1 Διδακτικές στρατηγικές	43
6.2 Ψηφιακά εργαλεία και πόροι.....	44
6.3 Καινοτόμες μαθησιακές προσεγγίσεις.....	48
6.4 Μέθοδοι αξιολόγησης.....	50
7. Περίληψη και βασικά συμπεράσματα.....	52
7.1 Ανακεφαλαίωση βασικών εννοιών	52
7.2 Ερωτήσεις για προβληματισμό	53
7.3 Πρακτικές εφαρμογές	53
8. Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης και ελέγχου	55
8.1 Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης	55
8.2 Ερωτήσεις βασισμένες στη γνώση	56
8.3 Ασκήσεις με βάση εφαρμογές	60
9. Παραρτήματα.....	62
9.1 Γλωσσάριο	62
9.2 Κατάλογος συντομογραφιών	63
9.3 Περαιτέρω βιβλιογραφία	64
9.4 Συχνές ερωτήσεις (FAQ)	65
Αναφορές	68

Εταίροι του έργου

universität
wien

1. Εισαγωγή

1.1 Σκοπός και κοινό-στόχος

Το παρόν εγχειρίδιο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, διευθυντικά στελέχη σχολείων και παιδαγωγούς που εργάζονται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε ολόκληρη την Ευρώπη. Κύριος στόχος του είναι να προσφέρει πρακτικά εργαλεία και θεωρητικά θεμέλια για την υποστήριξη της διδασκαλίας της ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σε διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα.

Το περιεχόμενό του ανταποκρίνεται στην ανάγκη για μια πολιτειακή εκπαίδευση που να είναι επικεντρωμένη στον μαθητή, χωρίς αποκλεισμούς και βασισμένη στα δικαιώματα, η οποία θα δίνει τη δυνατότητα στους νέους να κατανοούν, να εκφράζουν και να ασκούν την ευρωπαϊκή τους ιθαγένεια. Υποστηρίζει τους εκπαιδευτικούς στο να καθοδηγούν τους μαθητές ώστε: να περιηγούνται στα νομικά και θεσμικά πλαίσια της ΕΕ, να αναγνωρίζουν και να αναστοχάζονται σχετικά με τα πολλαπλά επίπεδα ταυτότητας και αίσθησης του «ανήκειν», να ασχολούνται κριτικά με τις δημοκρατικές διαδικασίες και τις προκλήσεις της πολιτικής ζωής, - να ενεργούν ως υπεύθυνοι και ενημερωμένοι πολίτες, τόσο σε τοπικό όσο και σε διακρατικό επίπεδο.

Το εγχειρίδιο αποτελεί μέρος της αποστολής του έργου EuroCivic Lab να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της πολιτικής για την εκπαίδευση στην ιθαγένεια και της πρακτικής στην τάξη, με έμφαση στην προώθηση της πολιτειακής ικανότητας, της κοινωνικής ένταξης και της δημοκρατικής κουλτούρας.

1.2 Συνάφεια με το πλαίσιο της ΕΕ και το παγκόσμιο πλαίσιο

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται αντιμέτωπη με μια περίοδο βαθιάς μεταμόρφωσης που χαρακτηρίζεται από την ψηφιοποίηση, την περιβαλλοντική επείγουσα ανάγκη, τις

Εταίροι του έργου

universität
wien

δημογραφικές μεταβολές, τη γεωπολιτική αστάθεια και τον ανανεωμένο προβληματισμό σχετικά με τις δημοκρατικές αξίες. Σε αυτό το πλαίσιο, η ιθαγένεια της ΕΕ είναι κάτι περισσότερο από ένα σύνολο δικαιωμάτων: αποτελεί ένα πολιτειακό εφόδιο για την ανθεκτικότητα, αλληλεγγύη και συμμετοχή χωρίς αποκλεισμούς (Descamps, 2019a; Διακήρυξη της Λισαβόνας, 2022).

Το εγχειρίδιο ευθυγραμμίζεται με τις στρατηγικές προτεραιότητες της ΕΕ, όπως: Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης, που προωθεί την εκπαίδευση στην ιθαγένεια ως βασικό πυλώνα της ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς σχολικής εκπαίδευσης. Το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση, που δίνει έμφαση στην ψηφιακή ιθαγένεια και την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, που ενσωματώνει την οικολογική ευαισθητοποίηση με την πολιτειακή ευθύνη. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) του ΟΗΕ, που στηρίζουν τις πολιτικές της ΕΕ για την κοινωνική δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την παγκόσμια συνεργασία.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι νέοι Ευρωπαίοι καλούνται όλο και περισσότερο να αναλάβουν δράση για την αντιμετώπιση διακρατικών προκλήσεων, από τη μετανάστευση και την παραπληροφόρηση έως τον ακτιβισμό για το κλίμα και την τεχνολογική ηθική. Ως εκ τούτου, τα σχολεία αποτελούν βασικούς χώρους όπου οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν τις δεξιότητες, τις στάσεις και τις γνώσεις που απαιτούνται για να συμμετέχουν ουσιαστικά στις δημοκρατικές κοινωνίες.

1.3 Σύνδεση με τους ΣΒΑ και το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ιθαγένεια της ΕΕ συνδέεται άμεσα με πολλούς από τους στόχους που έχουν τεθεί στην Ατζέντα των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία, στην εργασία και στη σπουδή πέρα από τα σύνορα, καθώς και στην ίση μεταχείριση, αντανακλά ευρύτερες δεσμεύσεις για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς

Εταίροι του έργου

universität
wien

(ΣΒΑ 4), την ισότητα των φύλων (ΣΒΑ 5), την αξιοπρεπή εργασία (ΣΒΑ 8) και τη μείωση των ανισοτήτων (ΣΒΑ 10). Αυτά τα δικαιώματα συμβάλλουν στη δημιουργία ενός κοινού χώρου πολιτών, όπου η συμμετοχή και η δικαιοσύνη δεν αποτελούν απλώς εθνικά ζητήματα, αλλά ευρωπαϊκά. Με την προώθηση της προστασίας του περιβάλλοντος, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της δημοκρατικής συμμετοχής, η ιθαγένεια της ΕΕ συμβάλλει σε παγκόσμιους στόχους όπως η δράση για το κλίμα, η ειρήνη και οι ισχυροί θεσμοί.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί τη βιωσιμότητα, την καινοτομία και την αλληλεγγύη μέρος της μελλοντικής της κατεύθυνσης. Η Πράσινη Συμφωνία, ο Κοινωνικός Πυλώνας και οι στρατηγικές ψηφιακού μετασχηματισμού δείχνουν πώς οι θεσμοί της ΕΕ συνδέουν την πολιτική με μακροπρόθεσμους στόχους για τους ανθρώπους και τον πλανήτη. Αυτές οι προτεραιότητες δεν είναι ξεχωριστές από την ιδιότητα του πολίτη, αποτελούν μέρος του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ ορίζει το κοινωνικό της συμβόλαιο. Καθώς η Ένωση ανταποκρίνεται στις παγκόσμιες προκλήσεις, οι πολίτες καλούνται να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση αποφάσεων που επηρεάζουν τη δημόσια υγεία, το περιβάλλον, την εκπαίδευση και τα ψηφιακά δικαιώματα. Αυτή η κοινή ευθύνη υποστηρίζει την ιδέα μιας πιο συνδεδεμένης και βιώσιμης Ευρώπης.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εισάγουν αυτά τα θέματα στην τάξη μέσω πρακτικών εργασιών. Η σύνδεση των μαθημάτων με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης όπως η καθαρή ενέργεια, οι βιώσιμες πόλεις ή η ποιοτική εκπαίδευση μπορεί να δείξει στους μαθητές πώς η ιθαγένεια της ΕΕ αφορά ζητήματα της καθημερινής ζωής. Τα ομαδικά έργα μπορούν να διερευνήσουν πώς η χρήση ενέργειας στο σχολείο σχετίζεται με την κλιματική πολιτική της ΕΕ ή πώς η τοπική ανακύκλωση συνδέεται με την κυκλική οικονομία. Αυτή η προσέγγιση βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν πώς όσα μαθαίνουν στο σχολείο αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας για τη βελτίωση της ζωής σε όλη την Ευρώπη και πέραν αυτής. Δίνει νόημα τόσο στην ιθαγένεια όσο και στους ΣΒΑ, συνδέοντάς τα με την καθημερινή εμπειρία.

Εταίροι του έργου

universität
wien

1.4 Επισκόπηση της δομής του εγχειριδίου

Το παρόν εγχειρίδιο έχει δομηθεί έτσι ώστε να καθοδηγεί τους εκπαιδευτικούς βήμα προς βήμα, από τις βασικές γνώσεις έως την πρακτική εφαρμογή της εκπαίδευσης για την ιθαγένεια της ΕΕ:

- Το Κεφάλαιο 2 ορίζει τους βασικούς μαθησιακούς στόχους και τις ικανότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές, αντλώντας από πλαίσια της ΕΕ όπως οι Βασικές Ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση και το RFCDC του Συμβουλίου της Ευρώπης. Διευκρινίζει ποιες γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις στηρίζουν την ενεργό και χωρίς αποκλεισμούς ιθαγένεια στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.
- Το Κεφάλαιο 3 παρέχει μια σαφή εξήγηση των νομικών θεμελίων, των δικαιωμάτων και της θεσμικής αρχιτεκτονικής της ιθαγένειας της ΕΕ. Καλύπτει βασικές συνθήκες, δικαιώματα όπως η ελεύθερη κυκλοφορία και η πολιτική συμμετοχή, καθώς και τους ρόλους των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Εισάγει επίσης έννοιες όπως η διπλή ιθαγένεια, η ευρωπαϊκή ταυτότητα και μηχανισμοί συμμετοχής των πολιτών όπως η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών.
- Το Κεφάλαιο 4 επικεντρώνεται στις αναδυόμενες κοινωνικές και πολιτικές προκλήσεις που διαμορφώνουν το τι σημαίνει να είσαι πολίτης σήμερα. Εξετάζει πώς η κλιματική αλλαγή, η ψηφιοποίηση, η παραπληροφόρηση και οι γεωπολιτικές μεταβολές επηρεάζουν τη συμμετοχή και την ένταξη των νέων. Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζονται ώστε να συνδέσουν αυτά τα θέματα με τη ζωή των μαθητών χρησιμοποιώντας επίκαιρες μελέτες περιπτώσεων και διαθεματικές δραστηριότητες.
- Το Κεφάλαιο 5 διερευνά πώς τα σχολεία μπορούν να καλλιεργήσουν ένα αίσθημα ευρωπαϊκής ταυτότητας, προσφέροντας καθοδήγηση σχετικά με πρακτικές διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς, την κουλτούρα της τάξης και πρωτοβουλίες σε επίπεδο ολόκληρου του σχολείου. Ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να υποστηρίξουν τους μαθητές στην αναγνώριση

Εταίροι του έργου

της πολυμορφίας ως πλεονεκτήματος, συνδέοντας τις τοπικές εμπειρίες με τις ευρωπαϊκές αξίες και τις δημοκρατικές παραδόσεις.

- Το Κεφάλαιο 6 παρουσιάζει πρακτικές εκπαιδευτικές στρατηγικές, εργαλεία και μεθόδους αξιολόγησης για την εφαρμογή της μάθησης για την ιθαγένεια της ΕΕ. Αυτό περιλαμβάνει καθοδήγηση σχετικά με τη μάθηση βάσει έργων, την παιχνιδιοποίηση, τις προσομοιώσεις, τη μάθηση υπό την καθοδήγηση συνομηλίκων, καθώς και συμβουλές για ψηφιακά εργαλεία, κοινοτικές συνεργασίες και διαμορφωτική αξιολόγηση.
- Το Κεφάλαιο 7 προσφέρει μια συνοπτική σύνθεση των βασικών ιδεών που καλύπτονται σε όλο το εγχειρίδιο και παρέχει ερωτήσεις για προβληματισμό για τους εκπαιδευτικούς. Υποστηρίζει την ατομική ή ομαδική ανασκόπηση της διδακτικής πρακτικής και ενθαρρύνει την ενσωμάτωση της πολιτικής εκπαίδευσης σε διάφορους τομείς του προγράμματος σπουδών.
- Το Κεφάλαιο 8 περιέχει δείγματα ερωτήσεων αυτοαξιολόγησης και ερωτήσεις τεστ, επιτρέποντας τόσο στους μαθητές όσο και στους εκπαιδευτικούς να παρακολουθούν την κατανόηση και την εφαρμογή βασικών εννοιών. Περιλαμβάνει ερωτήσεις ανοιχτού τύπου για αναστοχασμό, ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής για έλεγχο γνώσεων και εργασίες βασισμένες σε σενάρια που συνδέονται με πραγματικά πλαίσια της ΕΕ.
- Το Κεφάλαιο 9 συγκεντρώνει συμπληρωματικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένου ενός γλωσσάριου βασικών όρων, ενός καταλόγου συντομογραφιών που χρησιμοποιούνται συχνά, επιλεγμένων κειμένων για βαθύτερη εξερεύνηση και μιας ενότητας συχνών ερωτήσεων που απαντά σε συνήθεις ερωτήσεις σχετικά με την εφαρμογή και την πολιτική.

Η δομή έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει τους αναγνώστες να προχωρήσουν από το «γιατί» στο «πώς» της εκπαίδευσης για την ιθαγένεια της ΕΕ. Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να συμβουλευούνται τα συνημμένα υλικά σε όλο το εγχειρίδιο για να διευκρινίσουν όρους, να

Εταίροι του έργου

universität
wien

εξερευνήσουν παραδείγματα και να προσαρμόσουν το περιεχόμενο στις ανάγκες της τάξης τους.

Εταίροι του έργου

universität
wien

2. Στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα

2.1 Μαθησιακοί στόχοι

Οι μαθησιακοί στόχοι αυτού του εκπαιδευτικού υλικού περιγράφονται παρακάτω. Αφορούν τόσο τη γνωστική κατανόηση όσο και τις δεξιότητες που σχετίζονται με τη διδασκαλία.

Μετά τη μελέτη του παρόντος εγχειριδίου, οι αναγνώστες θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να κατανοούν τα νομικά θεμέλια της ιθαγένειας της ΕΕ και τον τρόπο με τον οποίο έχουν εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου.
- Να εξηγούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η ιθαγένεια της ΕΕ.
- Να παρουσιάζουν τις έννοιες της ιθαγένειας της ΕΕ με προσιτό τρόπο, συνδέοντας τις νομικές δομές με τις καθημερινές εμπειρίες των μαθητών.
- Να σχεδιάζουν μαθησιακά περιβάλλοντα που αναδεικνύουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα ως κοινή και ταυτόχρονα πολυμορφική, βασισμένη στην ένταξη, τον αμοιβαίο σεβασμό και την ισότιμη συμμετοχή.
- Να συνδέουν την ιθαγένεια της ΕΕ με θέματα όπως η κινητικότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι πολιτισμικές ανταλλαγές, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να αναστοχαστούν σχετικά με τις δημοκρατικές αξίες στις δικές τους κοινότητες.
- Να εφαρμόζουν πρακτικά εργαλεία για δραστηριότητες στην τάξη που προωθούν την κριτική σκέψη και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Να ενσωματώνουν τις προτεραιότητες της ΕΕ, όπως η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η κοινωνική συνοχή στην καθημερινή διδακτική πρακτική.
- Να υποστηρίζουν τους μαθητές ώστε να αναγνωρίσουν τον ρόλο τους ως υπεύθυνων και ενημερωμένων πολιτών τόσο στο ευρωπαϊκό όσο και στο παγκόσμιο πλαίσιο.

Εταίροι του έργου

2.2 Βασικές ικανότητες

Το εγχειρίδιο προωθεί την ανάπτυξη ικανοτήτων με βάση το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Βασικές Ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση (2018), το Πλαίσιο Αναφοράς για τις Ικανότητες για τη Δημοκρατική Κουλτούρα (RFCDC) (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2018) και τους γενικούς στόχους του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης.

Οι βασικές ικανότητες περιλαμβάνουν:

- Πολιτική και κοινωνική ικανότητα: Κατανόηση των δικαιωμάτων, των θεσμών, των νόμων και των δημοκρατικών διαδικασιών· υπεύθυνη συμμετοχή στη δημόσια ζωή.
- Πολιτιστική ευαισθητοποίηση και έκφραση: Εκτίμηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, της γλωσσικής πολυμορφίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου.
- Ψηφιακή ικανότητα: Η ηθική και κριτική χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών για τη συμμετοχή σε δραστηριότητες συμμετοχής στα κοινά και την πρόσβαση σε πληροφορίες.
- Κριτική σκέψη και πολιτική παιδεία: Ανάλυση πολιτικών ζητημάτων, αξιολόγηση πληροφοριών και διαμόρφωση τεκμηριωμένων απόψεων.
- Ενσυναίσθηση και σεβασμός στη διαφορετικότητα: Αναγνώριση πολλαπλών προοπτικών, εκτίμηση της ισότητας και υποστήριξη συμπεριληπτικών κοινοτήτων.
- Βιωσιμότητα και παγκόσμια ευαισθητοποίηση: Σύνδεση των τοπικών δράσεων με παγκόσμιες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Για τους εκπαιδευτικούς, το εγχειρίδιο ενισχύει τις επαγγελματικές ικανότητες όσον αφορά:

- Σχεδιασμό μαθημάτων χωρίς αποκλεισμούς και με συμμετοχή, βασισμένων στις αξίες της ΕΕ
- Ενσωμάτωση περιεχομένου σχετικά με την ιθαγένεια της ΕΕ σε όλα τα μαθήματα
- Προσαρμογή μεθόδων για διαφορετικούς μαθητές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με λιγότερες ευκαιρίες.

Εταίροι του έργου

Συνολικά, αυτοί οι στόχοι και οι ικανότητες παρέχουν ένα συνεκτικό πλαίσιο για την εφαρμογή της εκπαίδευσης στην ιθαγένεια της ΕΕ στα σχολεία βασισμένο στις κοινές ευρωπαϊκές αξίες και προσανατολισμένο προς μια ουσιαστική, μαθητοκεντρική μάθηση. Η εκπαίδευση στην ιθαγένεια της ΕΕ δημιουργεί μια σαφή σύνδεση μεταξύ της γνώσης των πολιτικών θεμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και της καθημερινής συμμετοχής στις τοπικές κοινότητες. Η κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, των δικαιωμάτων των πολιτών και του τρόπου λήψης αποφάσεων στα κράτη μέλη βοηθά τους μαθητές να αντιληφθούν πώς αυτές οι δομές συνδέονται με τη δική τους ζωή. Είτε συμμετέχουν σε μια ανοιχτή συζήτηση, είτε γίνονται μέλη ενός τοπικού συμβουλίου νεολαίας, είτε συμβάλλουν σε ένα κοινοτικό έργο, οι μαθητές αρχίζουν να αναγνωρίζουν ότι η δημοκρατική δράση δεν περιορίζεται στις εκλογές ή στις εθνικές συζητήσεις. Περιλαμβάνει μικρές, τοπικές προσπάθειες που αντανακλούν κοινές ευρωπαϊκές αξίες, όπως η ένταξη, η συμμετοχή και η αλληλεγγύη.

Εταίροι του έργου**universität
wien**

3. Ιθαγένεια της ΕΕ

3.1 Βασικοί ορισμοί και έννοιες

Προτού η ιθαγένεια της ΕΕ μπορέσει να εισαχθεί ουσιαστικά στα σχολεία, είναι σημαντικό να κατανοηθεί πώς λειτουργεί τόσο ως νομικό καθεστώς όσο και ως πολιτική ιδέα. Η ιθαγένεια της ΕΕ, η οποία θεσπίστηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, ισχύει για οποιονδήποτε κατέχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους. Δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια, αλλά προσθέτει ένα επιπλέον επίπεδο σε αυτήν. Οι πολίτες της ΕΕ έχουν δικαιώματα που τους επιτρέπουν να ζουν, να εργάζονται, να σπουδάζουν και να συμμετέχουν πολιτικά σε ολόκληρη την Ένωση. Αυτά περιλαμβάνουν την ελεύθερη κυκλοφορία, τα δικαιώματα διαμονής, την ίση μεταχείριση, την προξενική προστασία και τη δυνατότητα να ψηφίζουν και να υποβάλλουν υποψηφιότητα στις τοπικές εκλογές και στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ακόμη και όταν ζουν σε άλλο κράτος μέλος. Η νομική βάση για αυτά τα δικαιώματα περιλαμβάνεται στο άρθρο 20 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία ορίζει την ιθαγένεια της ΕΕ ως συμπληρωματική της εθνικής ιθαγένειας.

Η ιθαγένεια της ΕΕ σηματοδοτεί μια μεταμόρφωση στον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτό το πολιτειακό ανήκειν. Η ιθαγένεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν περιορίζεται πλέον στο πλαίσιο του έθνους-κράτους, αλλά λειτουργεί ταυτόχρονα σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Είναι κάτι περισσότερο από μια συμβολική έννοια· επαναπροσδιορίζει την ιδιότητα του μέλους εισάγοντας μια μεταεθνική διάσταση που υπερβαίνει τα παραδοσιακά σύνορα. Βασισμένη σε νομικά δικαιώματα, συμμετοχή των πολιτών και διασυνοριακές ευκαιρίες, η ιθαγένεια της ΕΕ προσφέρει ένα απτό πλαίσιο για τη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή δημόσια ζωή. Αυτό δημιουργεί μια πολυεπίπεδη ταυτότητα, στην οποία τα άτομα κατέχουν ταυτόχρονα τόσο εθνικό όσο και ευρωπαϊκό νομικό καθεστώς. Η ιθαγένεια της ΕΕ δεν

Εταίροι του έργου

αποτελεί απλώς μια επέκταση της εθνικής ιθαγένειας, αποτελεί επίσης μια ξεχωριστή νομική κατηγορία από μόνη της (Descamps, European citizenship in practice, 2019).

Θεωρίες των πολιτικών επιστημών, όπως ο μεταεθνικισμός και η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, βοηθούν στην εξήγηση αυτής της ρύθμισης. Οι μεταεθνικιστές θεωρητικοί βλέπουν την ιθαγένεια της ΕΕ ως έναν τρόπο επέκτασης της πολιτικής ταυτότητας πέρα από τα σύνορα, όπου η δημοκρατική νομιμοποίηση και η συμμετοχή δεν περιορίζονται σε ένα κράτος. Εν τω μεταξύ, η έννοια της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι εξουσίες λήψης αποφάσεων κατανέμονται σε διαφορετικά επίπεδα τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό απαιτώντας από τους πολίτες να συμμετέχουν στη δημοκρατική ζωή σε περισσότερα από ένα επίπεδα εξουσίας. Τα πλαίσια πολιτικής αγωγής βασίζονται σε αυτές τις ιδέες, ενθαρρύνοντας τα σχολεία να εφοδιάσουν τους μαθητές με γνώσεις, δεξιότητες και αξίες ώστε να συμμετέχουν σε ποικίλα δημοκρατικά περιβάλλοντα. Έννοιες όπως η ενεργός πολιτειότητα, η συμμετοχική δημοκρατία και ο διαβουλευτικός διάλογος χρησιμοποιούνται συχνά σε αυτό το πλαίσιο για να περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μπορούν να επηρεάζουν τις πολιτικές, να αλληλεπιδρούν με τους θεσμούς και να ενεργούν υπεύθυνα σε κοινούς χώρους πολιτικής ζωής.

Η εξέλιξη της ιθαγένειας της ΕΕ συνδέεται με σημαντικές στιγμές στην ιστορία της Ένωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ έθεσε τα θεμέλια, ενώ μεταγενέστερες μεταρρυθμίσεις όπως οι Συνθήκες του Άμστερνταμ και της Λισαβόνας επέκτειναν τη νομική και πολιτική εμβέλειά της. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και οι αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αποσαφηνίσει περαιτέρω τι σημαίνει στην πράξη η ιθαγένεια της ΕΕ. Η ιστορία αυτή δείχνει ότι η ιθαγένεια της ΕΕ δεν είναι στατική. Έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου, παράλληλα με τις συζητήσεις σχετικά με την ταυτότητα, την ένταξη και τη δημοκρατική λογοδοσία. Στον τομέα της εκπαίδευσης, αυτό παρέχει ευκαιρίες για τη σύνδεση των αφηρημένων δικαιωμάτων με την εμπειρία της καθημερινής ζωής μέσω προγραμμάτων κινητικότητας όπως το Erasmus+, σχολικών συνεργασιών ή κοινοτικών έργων

Εταίροι του έργου

universität
wien

που αντικατοπτρίζουν τις κοινές ευρωπαϊκές αξίες. Αντί να παρουσιάζει την ιθαγένεια ως έναν απλώς νομικό όρο, η προσέγγιση αυτή ενθαρρύνει τους μαθητές να αναστοχαστούν σχετικά με το τι σημαίνει να ζούμε μαζί σε μια πολυπολιτισμική και δημοκρατική Ευρώπη.

3.2 Αναλυτική επισκόπηση

3.2.1 Γενικό πλαίσιο και νομικό πλαίσιο

Η ιθαγένεια της ΕΕ, η οποία θεσπίστηκε επίσημα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, δημιούργησε μια νέα νομική και πολιτική σχέση μεταξύ των ατόμων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρέχει σε κάθε υπήκοο κράτους μέλους ένα πρόσθετο καθεστώς ως πολίτη της Ένωσης, όπως επιβεβαιώνεται στο άρθρο 9 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και στο άρθρο 20 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Ενώ η εθνική ιθαγένεια παραμένει η βάση για τη νομική ιδιότητα μέλους ενός κράτους, η ιθαγένεια της ΕΕ βασίζεται σε αυτήν, επεκτείνοντας ένα σύνολο δικαιωμάτων που ισχύουν σε όλα τα κράτη μέλη. Αυτά περιλαμβάνουν αστικά και πολιτικά δικαιώματα όπως η ελεύθερη κυκλοφορία, η διαμονή και η ίση μεταχείριση καθώς και μηχανισμούς συμμετοχής που επιτρέπουν στα άτομα να συμμετέχουν στη δημοκρατική ζωή της Ένωσης. Η Συνθήκη της Λισαβόνας ενίσχυσε αυτό το πλαίσιο, προσδίδοντας δεσμευτική νομική ισχύ στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος συγκεντρώνει τα αστικά, πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα που ισχύουν στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ υπερβαίνουν εκείνα που συνήθως απορρέουν από την εθνική ιθαγένεια. Οι πολίτες μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα, να διαμένουν και να εργάζονται σε οποιοδήποτε κράτος μέλος χωρίς να χρειάζονται ξεχωριστές άδειες διαμονής ή βίζες. Έχουν το δικαίωμα να ψηφίζουν και να υποβάλλουν υποψηφιότητα στις δημοτικές εκλογές και στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη χώρα διαμονής τους, ανεξάρτητα από το αν κατέχουν την ιθαγένειά της. Αυτά τα δικαιώματα θα ήταν ασυνήθιστα

Εταίροι του έργου

ή μη διαθέσιμα στο πλαίσιο των περισσότερων εθνικών νομικών συστημάτων, όπου το δικαίωμα ψήφου και η πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες προορίζονται γενικά για τους πολίτες της συγκεκριμένης χώρας. Οι πολίτες της ΕΕ μπορούν επίσης να ζητήσουν προξενική προστασία από άλλο κράτος μέλος εάν το δικό τους δεν έχει εκπροσώπηση στο εξωτερικό, και μπορούν να έχουν πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, εκπαίδευση ή υγειονομική περίθαλψη σε άλλη χώρα της ΕΕ υπό όρους ίσης μεταχείρισης. Αυτά τα δικαιώματα είναι νομικής φύσης και μπορούν να διεκδικηθούν και να επιβληθούν δικαστικά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο έχει διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στη διευκρίνιση του τρόπου λειτουργίας των δικαιωμάτων της ιθαγένειας της ΕΕ στην πράξη (Maciejewski & Bux, 2024).

Παράλληλα με αυτά τα δικαιώματα υπάρχουν και υποχρεώσεις αν και λιγότερο ρητά καθορισμένες στο δίκαιο της ΕΕ. Οι πολίτες καλούνται να σέβονται τους νόμους των χωρών υποδοχής, να συμβάλλουν στη δημοκρατική ζωή της Ένωσης και να ενεργούν αλληλέγγυα προς τους άλλους. Ενώ η ιθαγένεια της ΕΕ δεν επιβάλλει άμεσες νομικές υποχρεώσεις, όπως στρατιωτική θητεία ή φορολογικές υποχρεώσεις πέραν εκείνων που καθορίζονται από τα εθνικά συστήματα, βασίζεται στην ευρύτερη προσδοκία της συλλογικής πολιτειακής ευθύνης. Ο Τίτλος II της ΣΕΕ ενισχύει περαιτέρω αυτή τη σύνδεση, ορίζοντας το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως τον άμεσο εκπρόσωπο των πολιτών της ΕΕ. Υποστηρίζει την ανάπτυξη της συμμετοχικής δημοκρατίας μέσω εργαλείων όπως η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών και η πρόσβαση στη θεσμική διαφάνεια. Ωστόσο, η αναφορά των Συνθηκών στους «λαούς της Ευρώπης» στον πληθυντικό αντανakλά μια συνεχιζόμενη ένταση μεταξύ της εθνικής πολυμορφίας και μιας ενοποιημένης πολιτικής ταυτότητας (Waele, 2010). Οι μελετητές των πολιτικών επιστημών και της πολιτικής αγωγής περιγράφουν αυτό το φαινόμενο ως μια μορφή μεταεθνικής ιθαγένειας, όπου η νομική ταυτότητα και η δημοκρατική συμμετοχή δεν περιορίζονται πλέον στα όρια του έθνους-κράτους. Το μοντέλο αυτό ανοίγει νέους τρόπους κατανόησης της έννοιας του «ανήκειν», επιτρέποντας στους πολίτες να αλληλεπιδρούν με

Εταίροι του έργου**universität
wien**

θεσμούς και κοινότητες πέρα από τη χώρα καταγωγής τους. Ως αποτέλεσμα, η ιθαγένεια της ΕΕ όχι μόνο συμπληρώνει τα εθνικά πλαίσια, αλλά και επαναπροσδιορίζει το πεδίο και την κλίμακα της ίδιας της ιθαγένειας.

3.2.2 Θεσμοί της ΕΕ και συμμετοχή των πολιτών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται συχνά ένα πολύπλοκο σύστημα, αλλά στον πυρήνα της βρίσκονται θεσμοί που έχουν σχεδιαστεί για να εξυπηρετούν τους λαούς της Ευρώπης. Αυτοί οι θεσμοί όχι μόνο λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με νόμους και πολιτικές, αλλά προσφέρουν επίσης διάφορους τρόπους στους πολίτες να συμμετέχουν άμεσα στη διαμόρφωση του μέλλοντος της Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαδραματίζουν ο καθένας ξεχωριστούς ρόλους σε αυτή τη δομή και μαζί αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της διακυβέρνησης της ΕΕ.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκπροσωπεί άμεσα τους πολίτες της ΕΕ. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ευρωβουλευτές) εκλέγονται κάθε πέντε χρόνια, δίνοντας στους πολίτες μια σαφή ευκαιρία να επηρεάσουν την πολιτική της ΕΕ. Το Κοινοβούλιο συζητά και εγκρίνει νομοθεσία, συχνά από κοινού με το Συμβούλιο, και ζητά λογοδοσία από την Επιτροπή. Οι πολίτες μπορούν να υποβάλλουν αναφορές στο Κοινοβούλιο για θέματα που τους αφορούν, εκφράζοντας άμεσα τις ανησυχίες και τις προτάσεις τους. Το Συμβούλιο της ΕΕ, στο οποίο συμμετέχουν οι εθνικοί υπουργοί, εκπροσωπεί τα κράτη μέλη. Πρόκειται για ένα βασικό όργανο λήψης αποφάσεων που διαπραγματεύεται και εγκρίνει νόμους από κοινού με το Κοινοβούλιο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή λειτουργεί ως εκτελεστικό όργανο. Προτείνει νομοθεσία, εποπτεύει την εφαρμογή της και διασφαλίζει την ορθή εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. Η Επιτροπή διοργανώνει επίσης δημόσιες διαβουλεύσεις και δημοσιεύει σχέδια προτάσεων για σχόλια, προσφέροντας σε ιδιώτες και οργανισμούς την ευκαιρία να συμβάλουν στη νομοθετική διαδικασία πριν από την οριστικοποίηση των νόμων. Οι πολίτες

Εταίροι του έργου

και οι επιχειρήσεις μπορούν να μοιραστούν τις απόψεις τους σχετικά με τις νέες πολιτικές της ΕΕ και τους υφιστάμενους νόμους: ΠΕΙΤΕ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ (https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_en)

Πέρα από τις εκλογές, η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα ευρύ φάσμα εργαλείων συμμετοχής. Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών (ECI), ένα μέσο συμμετοχικής δημοκρατίας που διέπεται από τον Κανονισμό (ΕΕ) 2019/788 (σε ισχύ από το 2020), επιτρέπει σε ένα εκατομμύριο πολίτες της ΕΕ από τουλάχιστον επτά κράτη μέλη να καλέσουν την Επιτροπή να προτείνει νομοθεσία εντός των αρμοδιοτήτων της. Οι πολίτες μπορούν επίσης να υποβάλλουν αναφορές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, να καταθέτουν καταγγελίες στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή για κακοδιοίκηση και να ζητούν πρόσβαση σε έγγραφα των θεσμικών οργάνων της ΕΕ (Gamon, 2019). Οι δημόσιες διαβουλεύσεις επιτρέπουν σε ιδιώτες, ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και επιχειρήσεις να συνεισφέρουν στις προγραμματισμένες πολιτικές, συμβάλλοντας έτσι στη διασφάλιση της συνεκτίμησης ενός ευρέος φάσματος απόψεων. Όλα αυτά τα εργαλεία δίνουν τη δυνατότητα στους πολίτες να συμμετέχουν στη διακυβέρνηση της ΕΕ μεταξύ των εκλογών, προσφέροντας μια πιο συνεχή μορφή δημοκρατικής συμμετοχής.

Παρότι αυτοί οι μηχανισμοί υπάρχουν, δεν χρησιμοποιούνται ευρέως. Η ευαισθητοποίηση σχετικά με τα εργαλεία συμμετοχής είναι χαμηλή και πολλοί άνθρωποι δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους ή πώς να τα ασκήσουν. Το σύστημα είναι επίσης κατακερματισμένο, με ελάχιστο συντονισμό μεταξύ των εργαλείων, γεγονός που μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στους συμμετέχοντες ως προς το από πού να ξεκινήσουν. Σε πολλές περιπτώσεις, όσοι διαθέτουν περισσότερο χρόνο, εκπαίδευση και οικονομικούς πόρους βρίσκονται σε καλύτερη θέση να συμμετάσχουν. Αυτό σημαίνει ότι η συμμετοχή στην ΕΕ δεν αντανakλά πάντα την ποικιλομορφία των φωνών σε ολόκληρη την Ένωση. Μια άλλη πρόκληση είναι ότι η συμβολή των πολιτών συχνά δεν αντανakλάται σαφώς στα αποτελέσματα των πολιτικών, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε απογοήτευση. Αυτά τα κενά έχουν εγείρει ερωτήματα

Εταίροι του έργου

universität
wien

σχετικά με το πώς η ΕΕ μπορεί να συνδέσει καλύτερα τη συμμετοχική δημοκρατία με την πραγματική λήψη αποφάσεων.

Για την αντιμετώπιση αυτών των ανησυχιών, έχουν υποβληθεί προτάσεις για την εισαγωγή μόνιμων διαβουλευτικών οργάνων στο θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ. Με βάση την εμπειρία της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης 2021–2022, στην οποία συμμετείχαν εκατοντάδες τυχαία επιλεγμένοι πολίτες σε δομημένη συζήτηση, ακαδημαϊκοί και επαγγελματίες προτείνουν ένα νέο μοντέλο: μια Βουλή των Πολιτών. Αυτό θα ήταν ένα μόνιμο όργανο τυχαία επιλεγμένων πολιτών της ΕΕ με εμπειρία σε διαβουλεύσεις, υπεύθυνο για την εξέταση προτάσεων από πρωτοβουλίες από τη βάση προς την κορυφή, όπως οι ΕΚΠ και οι αναφορές, ή προτάσεων από την κορυφή προς τη βάση από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Με βάση αυτή την εξέταση, η Βουλή θα μπορούσε να προτείνει τη σύσταση μιας συγκεκριμένης Επιτροπής Πολιτών για την εκλογική μεταρρύθμιση, το κλίμα, τα ψηφιακά δικαιώματα ή οποιονδήποτε τομέα δράσης της Ένωσης.

Αυτές οι Ομάδες Πολιτών θα συνεδρίαζαν για να συζητήσουν σε βάθος, με τη βοήθεια μιας γραμματείας, και θα παρουσίαζαν συγκεκριμένες συστάσεις στα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θα έπρεπε να απαντούν σε αυτές τις συστάσεις και να αναφέρουν την πρόοδο κατά τη διάρκεια της ετήσιας ομιλίας για την κατάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό το μοντέλο θα έφερνε τους πολίτες πιο κοντά στο επίκεντρο της λήψης αποφάσεων και θα προσέφερε μια σαφέστερη σύνδεση μεταξύ της συμμετοχής του κοινού και της θεσμικής δράσης. Η Βουλή των Πολιτών θα μπορούσε επίσης να συγκαλεί εκ νέου τις Επιτροπές όταν χρειάζεται, όπως κατά τη διάρκεια διαφορετικών σταδίων της ανάπτυξης μιας πολιτικής ή όταν απαιτείται περαιτέρω συμβολή από τους πολίτες.

Το πλεονέκτημα αυτού του μοντέλου είναι ότι δεν απαιτεί αλλαγή των Συνθηκών της ΕΕ. Αντίθετα, θα μπορούσε να εισαχθεί μέσω μιας διοργανικής συμφωνίας μεταξύ των κύριων θεσμικών οργάνων. Θα εισήγαγε μια πιο ορατή, δομημένη και αποτελεσματική μορφή

Εταίροι του έργου

universität
wien

συμμετοχής του κοινού στη δημοκρατική ζωή της ΕΕ. Συνδέοντας τη συμμετοχή των πολιτών με τον νομοθετικό κύκλο και δημιουργώντας έναν μόνιμο μηχανισμό προβληματισμού, ανατροφοδότησης και λογοδοσίας, αυτό το μοντέλο θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τόσο τα υφιστάμενα κενά στην εκπροσώπηση όσο και τη χαμηλή ορατότητα των υφιστάμενων εργαλείων στο κοινό.

Όσον αφορά την πολιτική αγωγή, αυτές οι εξελίξεις καταδεικνύουν ότι η δημοκρατική συμμετοχή στην ΕΕ δεν περιορίζεται στις εκλογές ή στις διαπραγματεύσεις υψηλού επιπέδου. Μαθητές και εκπαιδευτικοί μπορούν να διερευνήσουν πώς θεσπίζονται οι νόμοι, πώς οι πολίτες μπορούν να εκφράζουν τις ανησυχίες τους και πώς μπορούν να επηρεάσουν τη δράση της ΕΕ μέσω αναφορών, διαβουλεύσεων και νέων διαβουλευτικών δομών. Η κατανόηση αυτών των θεσμών και μηχανισμών δεν αφορά μόνο την εκμάθηση της πολιτικής αγωγής· αφορά την αναγνώριση του γεγονότος ότι η δημοκρατία στην ΕΕ συνεχίζει να επεκτείνεται και να πειραματίζεται με νέες μορφές. Στο σχολείο, τα έργα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν προσομοιώσεις της πρωτοβουλίας των πολιτών, παιχνίδια ρόλων και προσομοιώσεις επιτροπών πολιτών ή τοπική έρευνα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές της ΕΕ επηρεάζουν την καθημερινή ζωή, συνδέοντας τη μάθηση στην τάξη με τον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο πολιτικής συμμετοχής.

Η συμμετοχή των πολιτών στην ΕΕ αντανακλά τόσο τις προκλήσεις όσο και τις δυνατότητες της δημοκρατικής καινοτομίας. Το σύστημα βρίσκεται ακόμη σε φάση ανάπτυξης και, αν και δεν είναι ακόμη πλήρως προσβάσιμο ή χωρίς αποκλεισμούς, λαμβάνονται μέτρα για τη βελτίωσή του. Μια πιο ανοιχτή, διαφανής και υπεύθυνη Ένωση απαιτεί ενεργούς πολίτες που κατανοούν τα διαθέσιμα εργαλεία και τον τρόπο χρήσης τους. Καθώς η ΕΕ συνεχίζει να πειραματίζεται με συμμετοχικά μοντέλα, δημιουργεί νέους χώρους για τη δημοκρατική ζωή χώρους που τα σχολεία, οι κοινότητες και τα άτομα μπορούν να βοηθήσουν να διαμορφώσουν (Alemanno, 2024).

Εταίροι του έργου

universität
wien

Για να καταστούν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ πιο προσβάσιμα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να σχεδιάσουν προσομοιώσεις στην τάξη που αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Μια προσομοίωση διαπραγμάτευσης του Συμβουλίου της ΕΕ για την κλιματική πολιτική ή μια ακρόαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με αναπαράσταση ρόλων επιτρέπει στους μαθητές να εξερευνήσουν τους θεσμικούς ρόλους, να αναπτύξουν πειστικά επιχειρήματα και να βιώσουν την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των φορέων της ΕΕ. Οι συζητήσεις γύρω από θέματα όπως η ψηφιακή ρύθμιση ή η διεύρυνση της ΕΕ βοηθούν τους μαθητές να ασχοληθούν κριτικά με τα τρέχοντα πολιτικά διλήμματα, ενώ παράλληλα εξασκούνται στον πολιτικό διάλογο. Αυτές οι μέθοδοι όχι μόνο αποσαφηνίζουν τις θεσμικές διαδικασίες, αλλά και ενδυναμώνουν τους μαθητές ώστε να αντιλαμβάνονται τη δημοκρατική συμμετοχή ως κάτι κατανοητό και εφικτό.

3.2.3 Ιθαγένεια της ΕΕ και ταυτότητα

Η ευρωπαϊκή ταυτότητα έχει εξελιχθεί παράλληλα με τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σε αντίθεση με τις εθνικές ταυτότητες που συχνά διαμορφώνονται από την κοινή γλώσσα, την καταγωγή ή τις ιστορικές αφηγήσεις η ευρωπαϊκή ταυτότητα βασίζεται στη συνεργασία, στα νομικά δικαιώματα και στη δέσμευση σε κοινές αξίες. Όπως παρατήρησε ο πρώην Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζακ Ντελόρ, «Κανείς δεν ερωτεύεται την Ενιαία Αγορά». Τα λόγια του υπογραμμίζουν μια βασική εκπαιδευτική πρόκληση: αν και η ΕΕ έχει δημιουργήσει ισχυρούς θεσμούς και οικονομική αλληλεξάρτηση, αυτά από μόνα τους δεν εμπνέουν το αίσθημα συναισθηματικής προσκόλλησης που συνήθως συνδέεται με την εθνική ταυτότητα. Για τους εκπαιδευτικούς, αυτό ωθεί τους εκπαιδευτικούς να προβληματιστούν σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εμπλέξουν τους μαθητές στις ανθρώπινες, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της ένταξης στην Ευρώπη.

Εταίροι του έργου

Στην ουσία της, η ευρωπαϊκή ταυτότητα συνδυάζει την αίσθηση του «ανήκειν» σε εθνικό και σε επίπεδο ΕΕ. Από τότε που η Συνθήκη του Μάαστριχτ εισήγαγε την ιθαγένεια της ΕΕ το 1993, οι πολίτες των κρατών μελών έχουν αποκτήσει δικαιώματα που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα. Αυτά περιλαμβάνουν το δικαίωμα να μετακινούνται και να ζουν ελεύθερα σε άλλα κράτη μέλη, να ψηφίζουν και να υποβάλλουν υποψηφιότητα σε τοπικές και ευρωπαϊκές εκλογές, να ζητούν βοήθεια στο προξενείο ενός άλλου κράτους μέλους και να υποβάλλουν αναφορές στα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά εξαρτώνται από την κατοχή ιθαγένειας κράτους μέλους. Το μοντέλο αυτό βρίσκεται μεταξύ των εθνικών και των ομοσπονδιακών παραδόσεων και δεν αντανακλά πλήρως καμία από τις δύο, γεγονός που καθιστά δύσκολο να χαρακτηριστεί ως μεταεθνική ταυτότητα με την πλήρη έννοια του όρου.

Έχουν καταβληθεί πολλές προσπάθειες για την ενίσχυση ενός κοινού αισθήματος ευρωπαϊκής ταυτότητας. Το 1973, τα εννέα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας εξέδωσαν μια Διακήρυξη για την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα, η οποία αναφερόταν όχι μόνο σε κοινά σύμβολα αλλά και σε κοινές αξίες όπως η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η ΕΕ υιοθέτησε σύμβολα για να δώσει στο εγχείρημά της ένα σαφέστερο δημόσιο προφίλ: μια σημαία με δώδεκα αστέρια, την «Ωδή στη Χαρά» του Μπετόβεν ως ύμνο και την Ημέρα της Ευρώπης στις 9 Μαΐου. Αυτά τα σύμβολα αποσκοπούσαν στη δημιουργία μιας ορατής αίσθησης κοινότητας, παρόμοια με τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκαν οι εθνικές ταυτότητες τον 19ο και τον 20ό αιώνα. Ορισμένοι μελετητές έχουν περιγράψει αυτή την προσέγγιση ως «ευρω-εθνικισμό», χρησιμοποιώντας τα εργαλεία της οικοδόμησης του έθνους για τη δημιουργία μιας διασυνοριακής ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Αυτά τα σύμβολα προσφέρουν συνοχή, αλλά δεν οδηγούν απαραίτητα σε βαθιά συναισθηματική προσκόλληση. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στερείται πολλών από τα πολιτισμικά θεμέλια που στηρίζουν τις ισχυρές ταυτότητες: μιας κοινής γλώσσας, κοινών μέσων ενημέρωσης ή ευρέως αποδεκτών ιδρυτικών ιστοριών. Ακόμη και η λέξη

Εταίροι του έργου

**universität
wien**

«Ευρωπαίος» μπορεί να είναι ασαφής. Το άρθρο 49 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει ότι οποιαδήποτε «ευρωπαϊκή χώρα» μπορεί να υποβάλει αίτηση για ένταξη, ωστόσο οι συζητήσεις σχετικά με την υποψηφιότητα της Τουρκίας έχουν δείξει πόσο μπορεί να διαφέρει ο ορισμός της Ευρώπης ανάλογα με την πολιτική και την αντίληψη (Yeong, 2013).

Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι σχετίζονται με την ευρωπαϊκή ταυτότητα ποικίλλει επίσης. Πολλοί άνθρωποι σε όλη την ΕΕ δηλώνουν ότι αισθάνονται Ευρωπαίοι, αλλά αυτό σπάνια αντικαθιστά την εθνική ταυτότητα. Αντίθετα, αυτά τα επίπεδα του αισθήματος του «ανήκειν» τείνουν να αλληλεπικαλύπτονται. Η πρόσβαση σε προγράμματα σε επίπεδο ΕΕ, όπως το Erasmus+, η πολυγλωσσική εκπαίδευση ή τα διασυνοριακά ψηφιακά εργαλεία, συχνά καθορίζει το κατά πόσο οι άνθρωποι αισθάνονται συνδεδεμένοι με την Ευρώπη. Η Διακήρυξη της Λισαβόνας (2022) επισημαίνει ότι αυτές οι ευκαιρίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τους νέους που ζουν, σπουδάζουν και εργάζονται σε διαφορετικά κράτη μέλη.

Ακόμη και χωρίς μια ενιαία αφήγηση, πολλοί άνθρωποι ταυτίζονται με την ΕΕ μέσω των δικαιωμάτων τους και των καθημερινών εμπειριών τους. Μια έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του 2013 διαπίστωσε ότι το 81% των ερωτηθέντων ήταν εξοικειωμένοι με την έννοια της ιθαγένειας της ΕΕ και το 78% γνώριζε ότι συνδέεται με την εθνική ιθαγένεια. Ωστόσο, μόνο το 46% δήλωσε ότι κατανοούσε πλήρως τι σημαίνει. Η ευαισθητοποίηση ήταν υψηλότερη σε χώρες όπως η Ρουμανία, η Σλοβακία και η Πολωνία, οι οποίες προσχώρησαν το 2004 και το 2007. Αντίθετα, οι πολίτες σε ορισμένα παλαιότερα κράτη μέλη όπως η Γερμανία και το Βέλγιο ανέφεραν χαμηλότερα επίπεδα κατανόησης και συμμετοχής (Ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2013).

Για να μειώσει αυτό το χάσμα, η ΕΕ προσπάθησε να συνδέσει την ταυτότητα με τη δημοκρατική συμμετοχή. Το 2013, το Ευρωπαϊκό Έτος των Πολιτών, σηματοδότησε τα είκοσι χρόνια από την έναρξη της ιθαγένειας της ΕΕ και είχε ως στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα δικαιώματα που αυτή συνεπάγεται. Ενθάρρυνε επίσης τους πολίτες να ψηφίσουν στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2014 και να αισθανθούν περισσότερο

Εταίροι του έργου

universität
wien

εμπλεκόμενοι σε μια εποχή που η εμπιστοσύνη στην ΕΕ είχε μειωθεί κατά τη διάρκεια της κρίσης της ευρωζώνης. Μια έκθεση του 2012 για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τους Hoskins και Kerr υπογράμμισε την ιδέα της συμμετοχικής στα κοινά όχι μόνο της εμπλοκής με τους θεσμούς, αλλά και της συμμετοχής σε τοπικές δραστηριότητες και δραστηριότητες της κοινωνίας των πολιτών (Yeong, 2013). Αυτή η άποψη παρουσιάζει την ευρωπαϊκή ταυτότητα όχι ως κάτι αφηρημένο ή συμβολικό, αλλά ως κάτι που οι άνθρωποι μπορούν να βιώσουν μέσω της δράσης και της συμμετοχής.

Η ευρωπαϊκή ταυτότητα δεν αντικαθιστά την εθνική ταυτότητα. Προσθέτει ένα επιπλέον επίπεδο, προσφέροντας κοινά δικαιώματα και την ευκαιρία να συμμετέχει κανείς στη δημοκρατική ζωή πέρα από τα σύνορα. Μπορεί να μην έχει το ίδιο συναισθηματικό βάρος με την εθνική ταυτότητα, αλλά φέρνει μια πολιτειακή δομή βασισμένη σε αξίες, προστασίες και συνεργασία. Καθώς η ολοκλήρωση συνεχίζεται, αυτή η ταυτότητα είναι πιθανό να παραμείνει ποικιλόμορφη διαμορφωμένη από διαφορετικές ιστορίες και πολιτισμούς, αλλά συνδεδεμένη μέσω των δικαιωμάτων και των ευθυνών της ιθαγένειας της ΕΕ (Yeong, 2013).

3.2.4 Ενεργός πολιτειότητα και ευκαιρίες συμμετοχής

Η ενεργός πολιτειότητα σημαίνει να συμμετέχεις στη ζωή της κοινότητας και της κοινωνίας σου με τρόπους που έχουν σημασία ψηφίζοντας, συμμετέχοντας σε οργανώσεις, προσφέροντας εθελοντική εργασία ή εκφράζοντας την άποψή σου για πράγματα που πρέπει να αλλάξουν. Στην ΕΕ, έχει επίσης να κάνει με το να γνωρίζεις και να ασκείς τα δικαιώματά σου: ως πολίτης ή κάτοικος, μπορείς να συμμετέχεις σε τοπικές και ευρωπαϊκές εκλογές, να συμμετέχεις σε εκστρατείες ή ακόμη και να προτείνεις νέους νόμους μέσω της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας Πολιτών. Ένας ενεργός πολίτης είναι ένα άτομο με πολιτική, δημοκρατική και κοινωνική ευθύνη, το οποίο μπορεί να εκφράζει δημόσια τη βούλησή του και είναι πρόθυμο να προτείνει εναλλακτικές λύσεις σε τοπικά, εθνικά και παγκόσμια προβλήματα. Αυτός ο

Εταίροι του έργου

τύπος συμμετοχής υποστηρίζει μια ΕΕ που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των πολιτών, όπου οι άνθρωποι δεν είναι απλώς παθητικοί παρατηρητές, αλλά ενεργοί συντελεστές στη διαμόρφωση της πολιτικής και της κοινοτικής ζωής (Guszmann, 2009).

Σε όλη την Ευρώπη, η ιδέα της συμμετοχικής πολιτειότητας αποτελεί μέρος του τρόπου με τον οποίο η ΕΕ υποστηρίζει την ένταξη. Συνυπάρχει με την εκπαίδευση, την εργασία και την κοινωνική συμμετοχή. Διαφορετικές χώρες την μετρούν με διαφορετικό τρόπο, αλλά η εστίαση είναι η ίδια: πώς οι άνθρωποι συμμετέχουν στη δημόσια ζωή. Αυτό περιλαμβάνει πόσοι νεοαφιχθέντες γίνονται πολίτες ή αποκτούν άδεια μακροχρόνιας διαμονής, και πόσοι καταλήγουν σε εκλεγμένες θέσεις ή θέσεις επιρροής.

Οι νέοι σήμερα έχουν πολλές σημαντικές ευκαιρίες να ασχοληθούν με την Ευρώπη. Προγράμματα όπως το Erasmus+ τους δίνουν τη δυνατότητα να σπουδάζουν ή να εργαστούν εθελοντικά στο εξωτερικό, ενώ βιώνουν τη ζωή σε ένα άλλο μέρος της ηπείρου. Το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης επιτρέπει στους νέους να συνεισφέρουν σε σκοπούς που τους ενδιαφέρουν από την υποστήριξη τοπικών κοινοτήτων έως τη συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες. Αυτές δεν είναι απλώς ευκαιρίες για ταξίδια ή την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων· καλλιεργούν ένα αίσθημα ότι ανήκουν κάπου και βοηθούν τους νέους να καταλάβουν ότι η φωνή τους μετράει.

Οι ψηφιακές πλατφόρμες υποστηρίζουν επίσης αυτή τη συμμετοχή. Μέσω πυλών για τη νεολαία, διαδικτυακών ερευνών, δημόσιων διαβουλεύσεων και εκστρατειών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι νέοι μπορούν να μοιράζονται τις απόψεις τους και να εκφράζουν τις ανησυχίες τους απευθείας στα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Αυτά τα εργαλεία δεν είναι συμβολικές κινήσεις· είναι πραγματικά κανάλια συμμετοχής και επιρροής.

Στα σχολεία, η ενεργός πολιτειότητα δεν αφορά μόνο τα μαθήματα ή τα γεγονότα. Αφορά την προετοιμασία των μαθητών να σκέφτονται, να αμφισβητούν και να συμμετέχουν. Αυτός ο τρόπος μάθησης τους βοηθά να κατανοήσουν τα δικαιώματα, τις ευθύνες και την αξία του

Εταίροι του έργου

universität
wien

να ζουν σε έναν κοινό χώρο με άλλους που μπορεί να σκέφτονται ή να ζουν διαφορετικά. Ορισμένες χώρες διδάσκουν την ιθαγένεια ως ξεχωριστό μάθημα, ενώ άλλες την ενσωματώνουν στα μαθήματα ιστορίας ή ηθικής. Ωστόσο, ο στόχος είναι ο ίδιος: να βοηθηθούν οι νέοι να εκφράζουν την άποψή τους, να κάνουν ενημερωμένες επιλογές και να διαδραματίζουν ρόλο στον κόσμο γύρω τους. Η ενεργός πολιτειότητα δίνει στους ανθρώπους έναν ρόλο. Έχει να κάνει με το να έχεις λόγο, να συμμετέχεις και να συνειδητοποιείς ότι μπορείς να συμβάλεις στη διαμόρφωση του μέλλοντος, όχι μόνο στη θεωρία, αλλά και στην καθημερινή ζωή (Σύντομος οδηγός για την ενεργό πολιτειότητα).

Για να ενσωματώσουν την ιδιότητα του πολίτη ως βιωματική εμπειρία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υλοποιήσουν συμμετοχικές δραστηριότητες που αντικατοπτρίζουν τις δημοκρατικές πρακτικές. Η διοργάνωση προσομοιώσεων εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η υποστήριξη προγραμμάτων κοινωνικού αντίκτυπου υπό την καθοδήγηση των μαθητών ή η διεξαγωγή σχολικών δημοψηφισμάτων για θέματα τοπικού ενδιαφέροντος επιτρέπουν στους μαθητές να βιώσουν από πρώτο χέρι τους μηχανισμούς της πολιτικής ζωής. Οι δραστηριότητες αυτές αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας, διαπραγμάτευσης και λήψης αποφάσεων, ενώ παράλληλα αναδεικνύουν τις αξίες της δικαιοσύνης, της διαφάνειας και της ένταξης. Η σύνδεση τέτοιων ασκήσεων με πραγματικές πολιτικές της ΕΕ όπως το Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας ή οι πλατφόρμες ψηφιακής συμμετοχής ενισχύει περαιτέρω τη σημασία τους και βοηθά τους μαθητές να βλέπουν τους εαυτούς τους ως ενεργούς συντελεστές του ευρωπαϊκού δημοκρατικού χώρου.

Εταίροι του έργου

**universität
wien**

4. Μελλοντικές προκλήσεις και προοπτικές

4.1 Τεχνολογικές εξελίξεις και ψηφιακή πολιτειότητα

Οι τεχνολογικές αλλαγές αναδιαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν, μαθαίνουν και συμμετέχουν στη δημοκρατική ζωή σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Από την τεχνητή νοημοσύνη (AI) έως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι ψηφιακές πλατφόρμες έχουν γίνει μέρος της καθημερινής εμπειρίας, διαμορφώνοντας τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα συνδέονται, έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες, εκφράζουν απόψεις και συμμετέχουν στην κοινωνία. Αυτά τα εργαλεία προσφέρουν νέους τρόπους στους πολίτες, ιδίως στους νέους, να συμμετέχουν στη δημόσια ζωή, αλλά φέρνουν επίσης νέες ευθύνες και κινδύνους, ιδίως όσον αφορά την παραπληροφόρηση, την προστασία των δεδομένων και την επίδραση των αλγορίθμων.

Η ΤΝ χρησιμοποιείται ήδη για την υποστήριξη ενός ευρέος φάσματος τομέων, όπως τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, η δημόσια διοίκηση, οι μεταφορές και η εκπαίδευση. Στις αίθουσες διδασκαλίας, για παράδειγμα, η ΤΝ χρησιμοποιείται για την εξατομίκευση της μάθησης και την αυτοματοποίηση της ανατροφοδότησης. Στην ευρύτερη κοινωνία, εν τω μεταξύ, βοηθά τις κυβερνήσεις να βελτιώσουν τον σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών. Ωστόσο, τα συστήματα ΤΝ μπορούν επίσης να ενισχύσουν τις προκαταλήψεις, να περιορίσουν την πρόσβαση σε πληροφορίες και να λάβουν αποφάσεις που είναι δύσκολο να αμφισβητηθούν. Το Ευρωπαϊκό Γραφείο ΤΝ ξεκινά μια διαβούλευση με πολλούς ενδιαφερόμενους φορείς σχετικά με αξιόπιστα μοντέλα ΤΝ γενικής χρήσης στο πλαίσιο του νόμου για την ΤΝ. Η πρωτοβουλία αυτή συμπληρώνει την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για συμμετοχή στη σύνταξη του πρώτου Κώδικα Πρακτικής για την ΤΝ γενικής χρήσης, η οποία έχει προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί μεταξύ Σεπτεμβρίου 2024 και Απριλίου 2025. Με βάση τις υποβολές και τις απαντήσεις στις στοχευμένες ερωτήσεις, θα καταρτιστεί ένα αρχικό σχέδιο του Κώδικα Πρακτικής. Ο Κώδικας θεσπίζει σαφείς κανονισμούς με βάση το επίπεδο κινδύνου που ενέχει η εκάστοτε εφαρμογή. Οι εφαρμογές

Εταίροι του έργου

υψηλού κινδύνου, όπως η τεχνητή νοημοσύνη που χρησιμοποιείται στην πρόσληψη προσωπικού ή στην επιβολή του νόμου, πρέπει να πληρούν αυστηρές απαιτήσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Οι λιγότερο ευαίσθητες εφαρμογές, όπως οι προτάσεις προϊόντων, υπόκεινται σε λιγότερο αυστηρούς κανονισμούς.

Εκτός από τη ρύθμιση, η ΕΕ επενδύει στην τεχνητή νοημοσύνη που εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον. Προγράμματα όπως το «Digital Europe» και το «Horizon Europe» χρηματοδοτούν την έρευνα, υποστηρίζουν τη διασυνοριακή συνεργασία και ενισχύουν την ψηφιακή υποδομή σε όλα τα κράτη μέλη. Αυτή η προσέγγιση προωθεί τη συλλογική πρόοδο, συμβάλλοντας παράλληλα στην αποτροπή ενός μέλλοντος όπου μόνο οι μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας θα καθορίζουν την κατεύθυνση της καινοτομίας. Ωστόσο, για να επιτύχει αυτό το μοντέλο, οι πολίτες πρέπει να κατανοούν τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούν και τον τρόπο με τον οποίο αυτά τα εργαλεία επηρεάζουν την καθημερινή τους ζωή (Ευρωπαϊκή προσέγγιση για την τεχνητή νοημοσύνη, 2025).

Εδώ είναι που η ψηφιακή πολιτειότητα καθίσταται απαραίτητη. Η ΕΕ θεωρεί ότι η ψηφιακή πολιτειότητα είναι κάτι περισσότερο από ψηφιακές δεξιότητες· περιλαμβάνει την ικανότητα να σκέφτεται κανείς κριτικά στο διαδίκτυο, να αλληλοεπιδρά με σεβασμό, να προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα και να συμμετέχει στην ψηφιακή δημοκρατία. Το Ευρωπαϊκό Έτος Εκπαίδευσης στην Ψηφιακή Πολιτειότητα 2025, που ξεκίνησε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, στοχεύει στην ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα. Ενθαρρύνει τα σχολεία να προωθούν όχι μόνο την τεχνική ικανότητα, αλλά και την πολιτική ευθύνη, την ένταξη και τη δημοκρατική συνείδηση στους ψηφιακούς χώρους (Απελευθερώνοντας τη Δημοκρατική Δύναμη της Ψηφιακής Πολιτειότητας: Το Ευρωπαϊκό Έτος Εκπαίδευσης στην Ψηφιακή Πολιτειότητα 2025, 2025).

Στα σχολεία, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δοθεί στους μαθητές χρόνος και χώρος να θέσουν ερωτήσεις: Πώς επηρεάζουν οι πλατφόρμες κοινωνικών μέσων αυτό που βλέπω; Τι είναι η παραπληροφόρηση και πώς μπορώ να τη διακρίνω από τα γεγονότα; Πώς συλλέγονται και

Εταίροι του έργου

universität
wien

χρησιμοποιούνται τα δεδομένα μου; Αυτές οι συζητήσεις μπορούν να ενταχθούν στα μαθήματα πολιτικής αγωγής, ιστορίας ή ηθικής. Μπορούν να υποστηριχθούν από προσκεκλημένους ομιλητές, όπως επαγγελματίες της πληροφορικής ή υποστηρικτές της ηλεκτρονικής ασφάλειας. Τα σχολεία μπορούν να συνεργαστούν με τοπικούς φορείς, ΜΚΟ ή ειδικούς στον ψηφιακό τομέα για να διερευνήσουν την υπεύθυνη ψηφιακή συμπεριφορά και τον ρόλο της τεχνολογίας στη δημοκρατία.

Η ψηφιακή συμμετοχή δεν είναι απλώς θεωρητική. Οι νέοι μπορούν να συμμετέχουν σε πραγματικές πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΕΕ, όπως το Erasmus+, το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης ή η Ευρωπαϊκή Πύλη Νεολαίας, οι οποίες τους επιτρέπουν να συνδεθούν με άλλους, να διαμορφώσουν τις συζητήσεις για τις πολιτικές ή να υποστηρίξουν κοινωνικούς σκοπούς. Τα ψηφιακά εργαλεία διευκολύνουν επίσης τη συμμετοχή σε διαβουλεύσεις, την υπογραφή πρωτοβουλιών και την έκφραση πολιτικών απόψεων πέρα από τα σύνορα.

Για τους εκπαιδευτικούς, η προετοιμασία των μαθητών για την ψηφιακή πολιτειότητα σημαίνει να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν τον ψηφιακό κόσμο και τη θέση τους σε αυτόν. Αυτό περιλαμβάνει να τους δείξουν πώς να συμμετέχουν υπεύθυνα στην δημόσια ζωή online και offline και να ενισχύσουν την ευαισθητοποίησή τους τόσο για τις ευκαιρίες όσο και για τους κινδύνους που συνοδεύουν την τεχνολογική αλλαγή. Σύμφωνα με το όραμα της ΕΕ, τα ψηφιακά εργαλεία δεν πρέπει να εξυπηρετούν μόνο οικονομικούς στόχους, αλλά να συμβάλλουν σε μια πιο ενημερωμένη, ενεργή και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία.

Για να μετατρέψουν την ψηφιακή πολιτειότητα σε κάτι περισσότερο από ένα θέμα της τάξης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συνεργαστούν με συντονιστές πληροφορικής, υπεύθυνους ψηφιακής ασφάλειας ή εξωτερικούς υποστηρικτές της ηλεκτρονικής ασφάλειας για να σχεδιάσουν από κοινού μαθησιακές εμπειρίες. Αυτές οι συνεργασίες μπορούν να φέρουν εξειδικευμένες γνώσεις στην τάξη από τον τρόπο λειτουργίας των νόμων περί προστασίας δεδομένων στην ΕΕ έως πρακτικές συμβουλές για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης ή τη διαχείριση των ψηφιακών αποτυπωμάτων. Δραστηριότητες όπως κοινά εργαστήρια,

Εταίροι του έργου

universität
wien

ψηφιακοί κώδικες αρχών που δημιουργούν οι μαθητές ή συζητήσεις βασισμένες σε σενάρια σχετικά με την ηθική στο διαδίκτυο συμβάλλουν στο να διασφαλιστεί ότι οι ψηφιακές ικανότητες βασίζονται σε πραγματικές καταστάσεις και στην ευαισθητοποίηση για την προστασία. Αυτή η κοινή προσέγγιση αποτελεί επίσης πρότυπο διαεπαγγελματικής συνεργασίας ως δημοκρατική πρακτική από μόνη της.

4.2 Περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις

Η Ευρώπη βιώνει βαθιές περιβαλλοντικές και κοινωνικές αλλαγές που αναδιαμορφώνουν τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνιών και την έννοια της ιθαγένειας. Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΟΠ), η κλιματική αλλαγή προχωρά με ταχείς ρυθμούς σε ολόκληρη την ήπειρο. Η άνοδος των θερμοκρασιών, οι συχνότερες ξηρασίες, πλημμύρες και πυρκαγιές, σε συνδυασμό με την απώλεια βιοποικιλότητας και τη ρύπανση, ασκούν αυξανόμενη πίεση τόσο στα φυσικά οικοσυστήματα όσο και στη δημόσια υγεία. Μόνο από το 2021 έως το 2023, τα καιρικά φαινόμενα προκάλεσαν οικονομικές ζημιές που ξεπέρασαν τα 170 δισεκατομμύρια ευρώ. Αυτές οι προκλήσεις δεν είναι μακρινές ή θεωρητικές, επηρεάζουν την παραγωγή τροφίμων, τις αστικές υποδομές, την ποιότητα του αέρα και την πρόσβαση σε καθαρό νερό. Επιπλέον, οι επιπτώσεις είναι άνισες: οι ευάλωτες ομάδες συχνά υποφέρουν περισσότερο και χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να ανακάμψουν, επιδεινώνοντας τις υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες (Κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη, 2025).

Η ΕΕ ανταποκρίθηκε ενσωματώνοντας τη βιωσιμότητα στον πυρήνα του πολιτικού και νομικού της πλαισίου. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και ο Ευρωπαϊκός Νόμος για το Κλίμα δεσμεύουν όλα τα κράτη μέλη να επιτύχουν κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Αυτές οι πολιτικές σηματοδοτούν κάτι περισσότερο από απλούς θεσμικούς στόχους εκφράζουν μια δέσμευση προς τις μελλοντικές γενιές. Οι μελετητές περιγράφουν αυτό ως

Εταίροι του έργου

μια μορφή «μετασχηματιστικής διακυβέρνησης», όπου η συστημική αλλαγή απαιτεί δημοκρατική συμμετοχή και ευρεία υποστήριξη από το κοινό. Η ιθαγένεια της ΕΕ δεν αφορά πλέον μόνο το νομικό καθεστώς ή την κινητικότητα· περιλαμβάνει το δικαίωμα να ζούμε σε ένα υγιές περιβάλλον και την ευθύνη να το προστατεύουμε (Κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη, 2025).

Αυτή η εξελισσόμενη αντίληψη της ιθαγένειας αντανακλά μια ευρύτερη τάση προς την «οικολογική ιθαγένεια». Εδώ, η συμμετοχή σημαίνει κάτι περισσότερο από το να ψηφίζουμε ή να υπακούμε στους νόμους. Περιλαμβάνει καθημερινές αποφάσεις πώς καταναλώνουμε, πώς ταξιδεύουμε, πώς οργανώνουμε τις κοινότητές μας και τη συμμετοχή στη διαμόρφωση των περιβαλλοντικών πολιτικών. Σε αυτό το πλαίσιο, ο ρόλος του ατόμου διασταυρώνεται με τον συλλογικό, καθώς οι κοινές επιλογές καθορίζουν τη μακροπρόθεσμη υγεία των κοινωνιών μας.

Η περιβαλλοντική δικαιοσύνη δεν μπορεί να διαχωριστεί από την κοινωνική δικαιοσύνη. Το όραμα της ΕΕ για μια «δίκαιη μετάβαση» αποσκοπεί στο να διασφαλίσει ότι η μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα δεν θα επιδεινώσει τις υπάρχουσες ανισότητες. Οι διαρθρωτικές αλλαγές στους τομείς της ενέργειας, της γεωργίας και της βιομηχανίας υποστηρίζονται από κοινωνικά μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για την προστασία των εργαζομένων, των νοικοκυριών με χαμηλό εισόδημα και των αγροτικών κοινοτήτων. Αυτή η διπλή δέσμευση για οικολογική και κοινωνική συνοχή συνάδει με τις ιδρυτικές αρχές της ΕΕ περί αλληλεγγύης και συμμετοχικότητας (Descamps, The European added value of Union Citizenship, 2019).

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει μια σειρά αλληλένδετων κοινωνικών πιέσεων που απαιτούν επείγουσα προσοχή και ενεργό συμμετοχή του κοινού. Σε μεγάλο μέρος της ΕΕ, ο πληθυσμός γηράσκει με ταχείς ρυθμούς, ενώ τα ποσοστά γεννήσεων συνεχίζουν να μειώνονται. Αυτή η μεταβολή ασκεί αυξανόμενη πίεση στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης, στα συνταξιοδοτικά συστήματα και στις αγορές εργασίας, θέτοντας θεμελιώδη ερωτήματα

Εταίροι του έργου

σχετικά με τη βιωσιμότητα, τη διαγενεακή ισότητα και τη μελλοντική μορφή των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Ταυτόχρονα, η αυξανόμενη παρουσία μιας νέας παγκόσμιας μεσαίας τάξης ιδίως στην Ασία και σε τμήματα της Αφρικής, μεταβάλλει το γεωπολιτικό και οικονομικό τοπίο. Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες πρέπει να προσαρμοστούν ώστε να παραμείνουν κοινωνικά ανθεκτικές και οικονομικά ανταγωνιστικές χωρίς να ενισχύουν τις ανισότητες.

Οι αγορές εργασίας εξελίσσονται με ταχείς ρυθμούς. Η σταθερή, πλήρους απασχόλησης εργασία αντικαθίσταται ολοένα και περισσότερο από πιο κατακερματισμένες μορφές εργασίας, όπως οι θέσεις εργασίας μέσω πλατφορμών, οι βραχυπρόθεσμες συμβάσεις και οι σχέσεις εργασίας ως ελεύθεροι επαγγελματίες. Πολλοί νέοι βρίσκονται αποκλεισμένοι από σταθερές επαγγελματικές διαδρομές, ενώ οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στα ψηφιακά εργαλεία ή στις μεταβολές στον κλάδο. Αυτές οι τάσεις τροφοδοτούν την ανασφάλεια, περιορίζουν την κοινωνική κινητικότητα και ενέχουν τον κίνδυνο να αποδυναμώσουν την εμπιστοσύνη στους θεσμούς που αποσκοπούν στην προστασία των βασικών δικαιωμάτων.

Η μετανάστευση παρουσιάζει περαιτέρω προκλήσεις. Ενώ παραμένει βασικός παράγοντας για την αντιμετώπιση της έλλειψης εργατικού δυναμικού και της δημογραφικής μείωσης, η μετανάστευση αναδιαμορφώνει επίσης τις πολιτισμικές και κοινωνικές σχέσεις. Πολλές ευρωπαϊκές κοινότητες έχουν γίνει πιο πολυπολιτισμικές, ωστόσο ο δημόσιος διάλογος συχνά δυσκολεύεται να αντανakλά αυτή την πολυμορφία με τρόπο που να προάγει την ένταξη και να έχει ουσιαστικό νόημα. Μπορούν να προκύψουν εντάσεις όταν οι πολιτικές ένταξης δεν χρηματοδοτούνται επαρκώς ή όταν οι μετανάστες αντιμετωπίζουν εμπόδια στην εκπαίδευση, τη στέγαση ή την απασχόληση. Αντί να θεωρούν την κινητικότητα ως πλεονέκτημα, οι πολιτικές αφηγήσεις μπορούν να τη μετατρέψουν σε σημείο διχασμού.

Η ψηφιακή συνδεσιμότητα έχει μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν, εργάζονται και διαμορφώνουν απόψεις. Έχει δώσει τη δυνατότητα στα άτομα να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και να κινητοποιούνται γύρω από κοινωνικά ζητήματα.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Ωστόσο, αυτή η μεταβολή βαθαίνει επίσης τα χάσματα μεταξύ όσων διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες και όσων δεν διαθέτουν, και ενισχύει τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης, της πόλωσης και της ρητορικής μίσους. Οι διαδικτυακοί χώροι διαδραματίζουν ολοένα και πιο κεντρικό ρόλο στην κοινωνική ζωή, ωστόσο συχνά στερούνται ρυθμίσεων που προστατεύουν την αξιοπρέπεια και την αλήθεια (Hoorens, S., Ghez, J., Guerin, B., Shatz, H., Kadl, 2013).

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να διερευνήσουν τη σχέση μεταξύ του άμεσου περιβάλλοντός τους και της ευρύτερης πολιτικής της ΕΕ, σχεδιάζοντας έργα πολιτικής αγωγής που βασίζονται σε τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Είτε πρόκειται για χαρτογράφηση των συνηθειών διαχείρισης απορριμμάτων στο σχολείο τους, ανάλυση της βατότητας των γειτονιών τους ή δημιουργία ενός κήπου βιοποικιλότητας, οι μαθητές μπορούν να διερευνήσουν και να προτείνουν βελτιώσεις που συνδέονται με στρατηγικές της ΕΕ, όπως η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία ή το Κλιματικό Σύμφωνο. Εντοπίζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι τοπικές δράσεις σχετίζονται με τους ευρωπαϊκούς στόχους μέσω εργαλείων όπως ο «EU SDG tracker» ή περιβαλλοντικές μελέτες περιπτώσεων που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, οι μαθητές αναπτύσσουν ένα ισχυρότερο αίσθημα ενεργού συμμετοχής και κατανοούν ότι η συμμετοχή τους συμβάλλει σε ένα συλλογικό, βιώσιμο μέλλον σε ολόκληρη την Ευρώπη.

4.3 Ο εξελισσόμενος ρόλος της ΕΕ στη διεθνή σκηνή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετατρέπεται σταδιακά από έναν κυρίως οικονομικό παράγοντα σε έναν πιο ολοκληρωμένο παγκόσμιο παράγοντα. Επιδιώκει αυτή τη μετατόπιση μέσω ενός συνδυασμού εμπορικών, ανθρωπιστικών, διπλωματικών και προσπαθειών στον τομέα της ασφάλειας.

Η εμπορική πολιτική της ΕΕ εκτείνεται πολύ πέρα από τη μείωση των δασμών. Πάνω από 70 εμπορικές συμφωνίες δεσμεύουν πλέον τους εταίρους συχνά περιλαμβάνοντας διατάξεις για

Εταίροι του έργου

το περιβάλλον και την εργασία στο πλαίσιο ενός πλαισίου που συνδέει το παγκόσμιο εμπόριο με τις ευρωπαϊκές αξίες. Το ευρώ ενισχύει αυτή την επιρροή προσφέροντας νομισματική σταθερότητα. Μετά τις πρόσφατες εντάσεις στην παγκόσμια οικονομία, οι αναλυτές υποστηρίζουν ότι η Ευρώπη πρέπει να καλύψει το κενό ηγεσίας που άφησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες, προωθώντας μια παγκόσμια οικονομία βασισμένη σε κανόνες, η οποία στηρίζεται σε μακροπρόθεσμες συμμαχίες και κοινές αξίες (Butler, 2025).

Η ευρωπαϊκή ανθρωπιστική και αναπτυξιακή βοήθεια λειτουργεί σε μεγάλη κλίμακα. Η ΕΕ παρέχει χρηματοδοτική και υλικοτεχνική υποστήριξη σε ζώνες κρίσης και συντονίζει την παροχή βοήθειας σε περιπτώσεις καταστροφών μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ειρήνης και του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας. Στην αντιμετώπιση κρίσεων, οι αντιπροσωπείες της ΕΕ που αποτελούν μέρος της Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) διαδραματίζουν βασικό ρόλο, εργαζόμενες απευθείας επί τόπου σε όλες τις χώρες-εταίρους (Ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, 2025). Τα γραφεία αυτά δεν εξυπηρετούν μόνο τη διπλωματία, αλλά και την προώθηση της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, τόσο εντός όσο και εκτός της Ευρώπης.

Η ΕΥΕΔ, που ιδρύθηκε το 2011, λειτουργεί ως το διπλωματικό σώμα της ΕΕ, υπό την εποπτεία του Υπατού Εκπροσώπου. Με περισσότερες από 140 αντιπροσωπείες σε όλο τον κόσμο, συντονίζει την πολιτική σε θέματα εξωτερικών υποθέσεων, άμυνας, ανάπτυξης και δράσης για το κλίμα, δημιουργώντας μια ενιαία εξωτερική φωνή για την ΕΕ (Ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, 2025). Αυτή η συνοχή υποστηρίζει μια εξωτερική πολιτική που μιλά με μία φωνή σε διάφορα fora, από τις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις έως τη διπλωματία για το κλίμα.

Οι αποφάσεις σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας εναπόκεινται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και στο Συμβούλιο. Αυτά τα όργανα καθορίζουν τη στρατηγική της ΕΕ για τη μετανάστευση, τη χρηματοδότηση της άμυνας και τη στρατηγική ανάπτυξη δυνάμεων. Η ΕΕ δεν διαθέτει μόνιμες ένοπλες δυνάμεις, αλλά στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας

Εταίροι του έργου

και Άμυνας (ΚΠΑΑ) της, αναλαμβάνει πολιτικές και στρατιωτικές αποστολές καθοδηγούμενη από την Στρατηγική Πυξίδα για τη διατήρηση της ειρήνης σε διεθνές επίπεδο (Ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, 2025). Η νέα πρωτοβουλία «Ετοιμότητα 2030» στοχεύει στην κινητοποίηση περίπου 800 δισεκατομμυρίων ευρώ σε δαπάνες της ΕΕ και των κρατών μελών για αμυντικά έργα που αντιμετωπίζουν αυξανόμενες απειλές (Δράση στον τομέα της άμυνας για την προστασία των Ευρωπαίων, 2025).

Αυτή η μετατόπιση στην εξωτερική δράση της ΕΕ αναδιαμορφώνει την έννοια της ιθαγένειας της ΕΕ. Δικαιώματα όπως η στέγαση, η προξενική προστασία και η ασφάλεια των ταξιδιών επηρεάζονται πλέον όχι μόνο από τις εθνικές πολιτικές, αλλά και από τη διπλωματία της ΕΕ και τις διεθνείς συμφωνίες. Όταν η ΕΕ διαπραγματεύεται εμπορικές συμφωνίες ή προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα στο εξωτερικό, συμβάλλει στη διασφάλιση ασφαλέστερων προϊόντων και ισχυρότερης νομικής προστασίας για τους πολίτες της. Ταυτόχρονα, αυτός ο εξωστρεφής ρόλος συνεπάγεται νέες ευθύνες. Οι πολίτες καλούνται όλο και περισσότερο να προασπίζουν τις δημοκρατικές αξίες, τη βιωσιμότητα και την αλληλεγγύη όχι μόνο εντός της Ένωσης, αλλά και μέσω της ευαισθητοποίησης και των δράσεων τους πέρα από τα σύνορά της.

Ο ενισχυμένος ρόλος της ΕΕ υπογραμμίζει την ευθύνη των πολιτών της να παραμένουν ενημερωμένοι, να ψηφίζουν στις ευρωπαϊκές εκλογές και να συμμετέχουν σε πολιτικές συζητήσεις. Η εμπορική ελευθερία, για παράδειγμα, εξαρτάται από την υποστήριξη των πολιτών προς τις ηθικές αλυσίδες εφοδιασμού και τα παγκόσμια εργασιακά πρότυπα. Η ανθρωπιστική βοήθεια αντανakλά μια ευρύτερη αντίληψη που μοιράζονται οι Ευρωπαίοι για τη στήριξη εύαλτων κοινοτήτων στο εξωτερικό.

Οι προσπάθειες στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, όπως αυτές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, επηρεάζουν άμεσα τους πολίτες μέσω της ασφάλειας των ταξιδιών και της προξενικής συνδρομής. Καθώς η ΕΕ ενισχύει τις εσωτερικές της ικανότητες, οι πολίτες καλούνται να

Εταίροι του έργου

universität
wien

εξετάσουν πώς αυτές οι προσπάθειες συνδέονται με τις εθνικές αποφάσεις σχετικά με τις στρατιωτικές δαπάνες και τη δέσμευση των πολιτών για την παγκόσμια ασφάλεια.

Σήμερα, οι πολίτες συμμετέχουν σε πολλαπλά επίπεδα της κοινωνικής ζωής. Είτε αγωνίζονται για πιο δίκαιες εμπορικές συμφωνίες, είτε υποστηρίζουν τις προσπάθειες οικοδόμησης της δημοκρατίας από τις αντιπροσωπείες της ΕΕ, είτε δείχνουν ενδιαφέρον για διεθνείς ειρηνευτικές πρωτοβουλίες, οι Ευρωπαίοι αναλαμβάνουν όλο και περισσότερο ρόλους παγκόσμιας εμβέλειας. Τα δικαιώματα που παρέχει η ιθαγένεια της ΕΕ όπως η ελεύθερη κυκλοφορία και η ίση μεταχείριση σε άλλα κράτη μέλη εξαρτώνται από την κατανόηση των πολιτών για το πώς η ΕΕ τους εκπροσωπεί και τους προστατεύει στη διεθνή σκηνή.

Τα σχολεία και οι κοινότητες μπορούν να συμβάλουν στην υλοποίηση αυτής της διευρυμένης οπτικής της ιθαγένειας. Για παράδειγμα, οι μαθητές θα μπορούσαν να διερευνήσουν πώς ένα καταναλωτικό προϊόν φτάνει στις ευρωπαϊκές αγορές σύμφωνα με τους εμπορικούς κανονισμούς της ΕΕ. Εναλλακτικά, οι τάξεις θα μπορούσαν να προσομοιώσουν αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, εξετάζοντας πώς πρωτοβουλίες όπως το «Readiness 2030» επηρεάζουν τις εθνικές αμυντικές πολιτικές και τις τοπικές προτεραιότητες. Δραστηριότητες όπως αυτές καταδεικνύουν πώς οι αποφάσεις που λαμβάνονται στις Βρυξέλλες ή μέσω των αποστολών της ΕΕ στο εξωτερικό συνδέονται άμεσα με την καθημερινή ζωή στην πατρίδα.

Αυτός ο εξελισσόμενος παγκόσμιος ρόλος προτρέπει τους πολίτες της ΕΕ να σκέφτονται και να ενεργούν πέρα από τα εθνικά σύνορα. Το να είσαι πολίτης της ΕΕ σημαίνει όλο και περισσότερο να ζεις σε μια Ένωση που διαμορφώνει τον κόσμο, αντί να αντιδρά σε αυτόν. Τα δικαιώματα και οι προστασίες δεν αρχίζουν και τελειώνουν πλέον στα εθνικά σύνορα· εξαρτώνται από την ευρωπαϊκή διπλωματία, το οργανωμένο εμπόριο, την ανθρωπιστική δράση και τη συλλογική άμυνα. Για τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς, αυτό σημαίνει να εκπαιδεύουν τους νέους σχετικά με τις παγκόσμιες διαστάσεις της ιθαγένειας και τον ρόλο που διαδραματίζει κάθε άτομο σε αυτήν.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Η έννοια της στρατηγικής αυτονομίας έχει αναδειχθεί σε κεντρικό θέμα της εξωτερικής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως ως απάντηση στις μεταβαλλόμενες δυναμικές της παγκόσμιας ισχύος και στις αυξανόμενες γεωπολιτικές προκλήσεις. Με ρίζες αρχικά στη στρατιωτικό δόγμα, η στρατηγική αυτονομία εκτείνεται πλέον στην εξωτερική, την αμυντική και την οικονομική πολιτική. Αντανακλά την πρόθεση της ΕΕ να ενισχύσει την ικανότητά της να ενεργεί ανεξάρτητα όταν είναι απαραίτητο και να διαμορφώνει τις διεθνείς σχέσεις, διατηρώντας παράλληλα την ανοιχτή στάση της απέναντι στην πολυμερή συνεργασία. Η εξέλιξη αυτή απέκτησε ιδιαίτερη σημασία μετά την πλήρη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022. Η ΕΕ ανταποκρίθηκε όχι μόνο με ένα ενοποιημένο καθεστώς κυρώσεων, αλλά και επιταχύνοντας τα μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης από τη Ρωσία, δρομολογώντας το σχέδιο REPowerEU και εμβαθύνοντας τη συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας τόσο εσωτερικά όσο και με το NATO. Η στρατηγική αυτονομία σε αυτό το πλαίσιο συνεπάγεται τόσο εσωτερική ανθεκτικότητα ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας και των εφοδιαστικών αλυσίδων της ΕΕ όσο και εξωτερική ικανότητα να ενεργεί σε παγκόσμιο επίπεδο προς υποστήριξη των ευρωπαϊκών αξιών και συμφερόντων. Συνδέεται άμεσα με την αυξανόμενη χρήση του όρου «ευρωπαϊκή κυριαρχία», ο οποίος σηματοδοτεί τον στόχο της Ένωσης να ασκεί έλεγχο σε βασικούς τομείς πολιτικής.

Από νομική και πολιτική άποψη, η στρατηγική αυτονομία προκαλεί προβληματισμό σχετικά με την κυριαρχία και τις αρμοδιότητες στο πλαίσιο των θεσμών της ΕΕ. Δεν αμφισβητεί την πηγή της κυριαρχίας η οποία παραμένει στα κράτη μέλη αλλά εστιάζει στη διασφάλιση της ικανότητας της Ένωσης να επιτυγχάνει τους εξωτερικούς της στόχους ανεξάρτητα. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στην οικονομική και εμπορική πολιτική, όπου νέα μέσα όπως το Μέσο κατά της Εξαναγκαστικής Πίεσης επιδιώκουν να προστατεύσουν τις αποφάσεις της ΕΕ από ξένες παρεμβάσεις. Εδώ, η στρατηγική αυτονομία θολώνει τα παραδοσιακά όρια μεταξύ σκληρής και ήπιας ισχύος, επεκτείνοντας τη λογική της ανεξαρτησίας σε τομείς όπως η ψηφιακή ρύθμιση, η ασφάλεια της εφοδιαστικής αλυσίδας και οι κυρώσεις. Η ανάπτυξη

Εταίροι του έργου**universität
wien**

αυτής της έννοιας έχει φέρει την ΕΕ πιο κοντά σε μια ενοποιημένη προσέγγιση της εξωτερικής δράσης, ωστόσο η επιτυχία της εξαρτάται από την πολιτική βούληση των κρατών μελών, ειδικά στον τομέα της άμυνας. Ενώ υπάρχουν πλέον κοινά μέσα, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και συντονισμένα βιομηχανικά έργα, εξακολουθούν να υπάρχουν κενά στην ενοποίηση. Το αν η στρατηγική αυτονομία θα οδηγήσει σε βαθύτερη νομική ενοποίηση ή θα ενισχύσει την ευέλικτη συνεργασία θα εξαρτηθεί από τον τρόπο διαχείρισης των μελλοντικών κρίσεων και από το πώς τα κράτη μέλη θα συμβιβάσουν τις εθνικές προτεραιότητες με τους κοινούς ευρωπαϊκούς στόχους (Beaucillon, 2023).

Η ανάλυση των τρεχουσών εξελίξεων όπως οι αντιδράσεις της ΕΕ σε ανθρωπιστικές κρίσεις, εμπορικές διαπραγματεύσεις ή παγκόσμιες περιβαλλοντικές συνόδους κορυφής βοηθά τους μαθητές να συνδέσουν τις αφηρημένες πολιτικές αρχές με πραγματικά πλαίσια. Χρησιμοποιώντας αξιόπιστες πηγές ειδήσεων, δελτία τύπου της ΕΕ και ψηφιακές πλατφόρμες όπως η Ακαδημία της ΕΕ ή οι ζωντανές μεταδόσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να εξετάσουν κριτικά τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ ευθυγραμμίζει τις εσωτερικές της αξίες με τις εξωτερικές της δράσεις. Αυτό αναπτύσσει επίσης την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης, την κριτική σκέψη και την κατανόηση της παγκόσμιας αλληλεξάρτησης βασικά χαρακτηριστικά μιας ενημερωμένης ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Εταίροι του έργου

**universität
wien**

5. Καλλιέργεια του αισθήματος του ευρωπαϊκού ανήκειν στα σχολεία

5.1 Πρακτική ενσωμάτωση στην τάξη

Για να νιώσουν οι μαθητές ότι ανήκουν στην Ευρώπη, πρέπει πρώτα να δουν πώς η ΕΕ σχετίζεται με τη δική τους ζωή, τις αξίες και τις κοινότητές τους. Τα σχολεία βρίσκονται σε μοναδική θέση για να βοηθήσουν στη δημιουργία αυτής της σύνδεσης όχι με αφηρημένη διδασκαλία, αλλά ενσωματώνοντας την ιθαγένεια της ΕΕ στην καθημερινή μάθηση.

Αυτό ξεκινά με το να καταστεί η ταυτότητα της ΕΕ ορατή και απτή. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν:

- Να γιορτάσουν την Ημέρα της Ευρώπης (9 Μαΐου) με μια εβδομάδα θεματικών μαθημάτων και δημιουργικών δραστηριοτήτων.
- Να δημιουργήσουν έναν «Ευρωπαϊκό Τοίχο» με τις οικογενειακές ιστορίες των μαθητών, τις γλώσσες που μιλούν ή τις εμπειρίες ταξιδιών και εκπαιδευτικής κινητικότητας εντός της Ευρώπης.
- Να υλοποιήσουν διαθεματικά έργα: να συνδέσουν τα μαθηματικά με τους προϋπολογισμούς της ΕΕ, τη γεωγραφία με την πολιτική συνοχής ή τις τέχνες με την αφήγηση ιστοριών στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+.

Παράδειγμα: Σε ένα μάθημα λογοτεχνίας, οι μαθητές διαβάζουν μια ιστορία ενός Ευρωπαίου συγγραφέα και συζητούν θέματα ταυτότητας, μετανάστευσης ή αίσθησης του «ανήκειν» στη συνέχεια, χαρτογραφούν τον τόπο διαμονής του συγγραφέα και τις πολιτικές που κατέστησαν δυνατή την κινητικότητά του.

Η ιθαγένεια δεν πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στην αγωγή του πολίτη. Είτε πρόκειται για βιολογία, γλωσσικές τέχνες ή τεχνολογία, τα μαθήματα μπορούν να ενσωματώνουν:

Εταίροι του έργου

universität
wien

- Δικαιώματα και ευθύνες από ευρωπαϊκή προοπτική.
- Ευαισθητοποίηση σχετικά με την αλληλεγγύη και την πολυμορφία ως αξίες της τάξης.
- Συμμετοχή σε ψηφιακές πλατφόρμες όπως το eTwinning, όπου οι μαθητές συνεργάζονται μεταξύ διαφορετικών χωρών.

Ένας αποτελεσματικός τρόπος για την καλλιέργεια του αισθήματος του ανήκειν είναι η ενεργός συμμετοχή των μαθητών. Αφήστε τους μαθητές να αναλάβουν ηγετικό ρόλο:

- Οργανώστε μια σχολική εκστρατεία ευαισθητοποίησης για την ΕΕ ή ένα μαθητικό podcast με θέμα «Τι σημαίνει για μένα το να είμαι Ευρωπαίος».
- Προγραμματίστε μίνι δημοψηφίσματα για τοπικά ζητήματα, συγκρίνοντάς τα με τον τρόπο λειτουργίας της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στην ΕΕ.
- Προσομοιώστε μια συνεδρίαση του Συμβουλίου της ΕΕ που να ασχολείται με ένα θέμα που τους ενδιαφέρει, όπως η ψυχική υγεία ή η ψηφιακή ευημερία.

Το αίσθημα του «ανήκειν» δεν έχει να κάνει με μια παθητική ταυτότητα. Έχει να κάνει με το να βλέπει κανείς τον εαυτό του ως συνεισφέροντα, ως κάποιον που μπορεί να διαμορφώσει την κοινότητα στην οποία ανήκει, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης.

5.2 Μακροπρόθεσμος αντίκτυπος και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

Για να καλλιεργήσουν τα σχολεία με βιώσιμο τρόπο το αίσθημα της ευρωπαϊκής ένταξης, πρέπει να προχωρήσουν πέρα από τις μεμονωμένες δραστηριότητες. Η σχολική κουλτούρα από την ηγεσία έως το κλίμα στην τάξη πρέπει να ενσωματώνει αξίες όπως η ένταξη, η περιέργεια και το αίσθημα σύνδεσης.

Η επαγγελματική ανάπτυξη (PD) είναι απαραίτητη. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται:

Εταίροι του έργου

universität
wien

- Ευκαιρίες ανταλλαγής πρακτικών με Ευρωπαίους συναδέλφους (π.χ. μέσω της κινητικότητας εκπαιδευτικών Erasmus+).
- Πρόσβαση σε πρακτικά εργαλεία και ενότητες CPD σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιθαγένειας της ΕΕ με τρόπο σχετικό με το τοπικό πλαίσιο.
- Ενθάρρυνση για να αναστοχαστούν σχετικά με τη δική τους ευρωπαϊκή ταυτότητα και τις παραδοχές που έχουν στην τάξη.

Ακολουθούν μερικές δράσεις που μπορούν να αναλάβουν τα σχολεία:

- Να συγκροτήσουν μια ομάδα εργασίας για την ευρωπαϊκή ταυτότητα μεταξύ του προσωπικού, με σκοπό την από κοινού ανάπτυξη ενός μακροπρόθεσμου οράματος.
- Να συμπεριλάβουν θέματα της ΕΕ στη στρατηγική του σχολείου από σχέδια βιωσιμότητας έως ψηφιακή ένταξη.
- Ενσωμάτωση μηχανισμών έκφρασης της φωνής των μαθητών, όπως συμβούλια ή συνελεύσεις, που αντικατοπτρίζουν τις δημοκρατικές πρακτικές σε επίπεδο ΕΕ.

Όταν οι εκπαιδευτικοί αισθάνονται ότι έχουν υποστήριξη σε αυτό το ταξίδι, οι μαθητές επωφελούνται. Βιώνουν το σχολείο όχι μόνο ως χώρο διδασκαλίας, αλλά και ως μικρόκοσμο της Ευρώπης πολυπολιτισμικό, σεβασμό, συμμετοχικό και προσανατολισμένο στο μέλλον.

Εταίροι του έργου

universität
wien

6. Εκπαιδευτικές και μεθοδολογικές συστάσεις

6.1 Διδακτικές στρατηγικές

Η αποτελεσματική διδασκαλία της ιθαγένειας της ΕΕ απαιτεί την υπέρβαση των μοντέλων μετάδοσης γνώσεων και τη στροφή προς μια μετασχηματιστική παιδαγωγική. Αυτό περιλαμβάνει διαλογικές μεθόδους, μάθηση βασισμένη στην έρευνα και κριτική ανάλυση. Με βάση την τρέχουσα έρευνα και τις κατευθυντήριες οδηγίες της ΕΕ (Descamps, 2019b), προτείνονται τέσσερις γενικές στρατηγικές:

- Μάθηση βασισμένη σε έργα (PBL): Ενθαρρύνει την εξερεύνηση πραγματικών προκλήσεων υπό την καθοδήγηση των μαθητών (π.χ. σχεδιασμός μιας σχολικής εκστρατείας για τις ευρωπαϊκές αξίες ή τη βιωσιμότητα).
- Συλλογιστική βασισμένη σε περιπτώσεις: Χρησιμοποιώντας σύγχρονες μελέτες περιπτώσεων της ΕΕ όπως οι διαπραγματεύσεις για το κλίμα, οι πρωτοβουλίες των πολιτών ή η μεταναστευτική πολιτική οι μαθητές αναπτύσσουν αναλυτικές δεξιότητες που βασίζονται σε νομικά και πολιτικά πλαίσια.
- Διαβουλευτικός διάλογος: Δομημένες συζητήσεις όπου οι μαθητές σταθμίζουν τα στοιχεία, διαπραγματεύονται διαφορετικές απόψεις και συν-δημιουργούν κατανόηση γύρω από αμφιλεγόμενα ζητήματα όπως τα ψηφιακά δικαιώματα ή η ταυτότητα.
- Προσομοίωση και παιχνίδι ρόλων: Προσφέρει βιωματικές εμπειρίες της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στην ΕΕ, ενισχύοντας την εξοικείωση με τα θεσμικά όργανα και τη δημοκρατική ενσυναίσθηση.

Για τη μεγιστοποίηση του αντίκτυπου, οι στρατηγικές θα πρέπει να συνδέονται με πλαίσια ικανοτήτων, όπως το Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για τη Δημοκρατική Κουλτούρα (RFCDC) του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Εταίροι του έργου

Η ενσωμάτωση δραστηριοτήτων μάθησης βάσει έργων, όπως ένα προσομοιωμένο «Συμβούλιο Νεολαίας της ΕΕ», μπορεί να προσφέρει στους μαθητές ουσιαστικές, πρακτικές εμπειρίες που συνδέουν τη μάθηση στην τάξη με τις δημοκρατικές διαδικασίες του πραγματικού κόσμου. Σε αυτή την άσκηση, οι μαθητές αναλαμβάνουν τους ρόλους εκπροσώπων από διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ και την Τουρκία, συμμετέχοντας σε δομημένες συζητήσεις και συλλογική λήψη αποφάσεων σχετικά με ζητήματα πολιτικής που αφορούν τη νεολαία, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η μετανάστευση, ή οι ευκαιρίες απασχόλησης. Μέσω αυτών των προσομοιωμένων διαπραγματεύσεων, οι μαθητές αποκτούν εικόνα για τις πολυπλοκότητες της επίτευξης συναίνεσης, της διπλωματίας και της διαμόρφωσης πολιτικής στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Αυτή η προσέγγιση όχι μόνο εμβαθύνει την κατανόησή τους για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και την πολιτική συμμετοχή, αλλά και συνάδει απόλυτα με την έμφαση που δίνει το τουρκικό πρόγραμμα σπουδών στην «Ενεργό Πολιτειότητα» και τη «Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα». Συνδέοντας τη θεωρία των σχολικών βιβλίων με τις σύγχρονες ευρωπαϊκές προκλήσεις για τους πολίτες, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη, την ενσυναίσθηση και το αίσθημα κοινής ευθύνης των μαθητών ως ενεργών πολιτών σε μια δημοκρατική κοινωνία.

6.2 Ψηφιακά εργαλεία και πόροι

Τα ψηφιακά περιβάλλοντα ανοίγουν νέους χώρους συμμετοχής, συνεργασίας και κατασκευής γνώσης. Ωστόσο, η ψηφιακή ενσωμάτωση πρέπει να καθοδηγείται από κριτική συνείδηση και συμπεριληπτικότητα.

Ψηφιακά εργαλεία και πόροι για την εκπαίδευση στην ιθαγένεια της ΕΕ (με χρήση στην τάξη)

- **Ακαδημία της ΕΕ**

<https://academy.europa.eu>

Εταίροι του έργου

universität
wien

Τι είναι: Ένας δωρεάν κόμβος μάθησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που προσφέρει διαδικτυακά μαθήματα σχετικά με τη διακυβέρνηση της ΕΕ, τα δικαιώματα των πολιτών, την ένταξη και τη ψηφιακή συμμετοχή.

Χρήση στην τάξη: Χρησιμοποιήστε σύντομα βίντεο για να μάθετε μαζί με τους μαθητές (π.χ. «Πώς λειτουργεί η ΕΕ») ή απονείμετε μικροπιστοποιήσεις σε μεγαλύτερους μαθητές στο πλαίσιο της μάθησης με βάση έργα.

- **Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Σχολικής Εκπαίδευσης (ESEP) — eTwinning**

<https://www.eTwinning.net>

Τι είναι: Μια πλατφόρμα που συνδέει σχολεία σε όλη την Ευρώπη για συνεργατικά έργα σε πραγματικό χρόνο.

Χρήση στην τάξη: Ξεκινήστε ένα κοινό έργο για την ιθαγένεια της ΕΕ με μια τάξη-εταίρο στο εξωτερικό για θέματα όπως η ψήφος των νέων, η ταυτότητα ή η δράση για το κλίμα χρησιμοποιώντας κοινόχρηστους εικονικούς χώρους, ημερολόγια και μέσα ενημέρωσης.

- **Europeana**

<https://www.europeana.eu>

Τι είναι: Ένα πολυγλωσσικό ψηφιακό αρχείο με πάνω από 50 εκατομμύρια πολιτιστικά αντικείμενα από ευρωπαϊκά μουσεία, γκαλερί και βιβλιοθήκες.

Χρήση στην τάξη: Εξερευνήστε αντικείμενα, εικόνες και εκθέσεις που σχετίζονται με την ευρωπαϊκή ιστορία, την ταυτότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ιδανικό για οπτική αφήγηση, έργα χρονολογικού πλαισίου ή «Ευρωπαϊκούς Τοίχους Μνήμης».

Εταίροι του έργου

universität
wien

- **Eurodesk**

<https://www.eurodesk.eu>

Τι είναι: Ένα δίκτυο πληροφόρησης για νέους που βοηθά τους νέους να ανακαλύψουν προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ και ευκαιρίες κινητικότητας.

Χρήση στην τάξη: Δημιουργήστε μια «Γωνιά Κινητικότητας» όπου οι μαθητές θα ερευνούν και θα παρουσιάζουν ευκαιρίες εθελοντισμού, ταξιδιών ή συμμετοχής στα κοινά σε όλη την Ευρώπη.

- **Πύλη Νεολαίας της ΕΕ**

<https://youth.europa.eu>

Τι είναι: Μια κεντρική πλατφόρμα για ειδήσεις, πολιτικές, ευκαιρίες χρηματοδότησης και δημοκρατική συμμετοχή με επίκεντρο τη νεολαία.

Χρήση στην τάξη: Χρησιμοποιήστε την ως αφετηρία για συζητήσεις σχετικά με τις προτεραιότητες των νέων, τα δικαιώματα πρόσβασης ή την οργάνωση εικονικών εκστρατειών βασισμένων σε πραγματικές πρωτοβουλίες της ΕΕ.

- **Mentimeter**

<https://www.mentimeter.com>

Τι είναι: Ένα διαδραστικό εργαλείο σε πραγματικό χρόνο για δημοσκοπήσεις, σύννεφα λέξεων, κουίζ και ερωτήσεις-απαντήσεις.

Χρήση στην τάξη: Διεξάγετε δημοσκοπήσεις κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης για τις αξίες της ΕΕ, ελέγξτε την κατανόηση μετά από μαθήματα σχετικά με τα θεσμικά όργανα ή επιτρέψτε στους μαθητές να υποβάλλουν ανώνυμα ερωτήσεις κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος ψηφιακής πολιτεότητας.

Εταίροι του έργου

universität
wien

- **Padlet**

<https://www.padlet.com>

Τι είναι: Μια οπτική πλατφόρμα για συνεργατικούς πίνακες όπου οι μαθητές μπορούν να δημοσιεύουν σκέψεις, πολυμέσα και συνδέσμους.

Χρήση στην τάξη: Χρησιμοποιήστε το Padlet για να συλλέξετε τις σκέψεις των μαθητών σχετικά με το «Τι σημαίνει για μένα το να είμαι Ευρωπαίος;», να παρακολουθήσετε τις δεσμεύσεις της τάξης κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας ΣΒΑ ή να δημιουργήσετε από κοινού ένα γλωσσάριο όρων πολιτικής αγωγής.

Συμβουλές για τη δημιουργία διαδικτυακών κοινοτήτων σε όλη την Ευρώπη

- Ξεκινήστε με το eTwinning: Χρησιμοποιήστε το eTwinning για να εγγράψετε το σχολείο σας και να εξερευνήσετε τα υπάρχοντα φόρουμ έργων. Γίνετε μέλη θεματικών ομάδων (π.χ. «Συμμετοχή των νέων» ή «Εκπαίδευση για τους ΣΒΑ») για να συνδεθείτε με εκπαιδευτικούς που μοιράζονται τις ίδιες ιδέες.
- Συν-αναπτύξτε ένα Χάρτη Έργου: Μαζί με το/τα σχολείο/α-εταίρο/εταίρους σας, δημιουργήστε από κοινού μια σύντομη συμφωνία που θα περιγράφει τους κοινούς στόχους, τα θέματα (π.χ. κλιματική δικαιοσύνη, ανθρώπινα δικαιώματα) και τους ρόλους των μαθητών. Χρησιμοποιήστε την ως οδηγό για τον συνεργατικό σχεδιασμό.
- Χρησιμοποιήστε κοινές πλατφόρμες: Συνδυάστε εργαλεία όπως το Padlet (για τις σκέψεις των μαθητών), το Google Docs (για την από κοινού συγγραφή) και το Zoom ή τις ζωντανές εκδηλώσεις του eTwinning (για διάλογο σε πραγματικό χρόνο).
- Σχεδιάστε διασυνοριακές προκλήσεις: Αναπτύξτε διαδραστικές δραστηριότητες, όπως μια «Εικονική συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» ή ένα ψηφιακό κυνήγι θησαυρού για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Εναλλάξτε τους ηγετικούς ρόλους των μαθητών για να ενισχύσετε την ισότιμη συμμετοχή.
- Οικοδομήστε εμπιστοσύνη και προβολή: Ενθαρρύνετε τους μαθητές να δημοσιεύουν εβδομαδιαίες ενημερώσεις, φωτογραφίες ή σύντομα βίντεο. Εξετάστε το ενδεχόμενο

Εταίροι του έργου

universität
wien

δημιουργίας ενός κοινού ιστολογίου ή μιας ψηφιακής έκθεσης για να παρουσιάσετε τα αποτελέσματα και να αναστοχαστείτε μαζί για τη μάθηση.

- Αξιολογήστε μαζί: Χρησιμοποιήστε το Mentimeter ή το Kahoot! για να διοργανώσετε κοινά κουίζ ή συνεδρίες ανατροφοδότησης. Προσκαλέστε τους μαθητές να αξιολογήσουν ο ένας τον άλλον, ώστε να εμβαθύνουν τη διαπολιτισμική κατανόηση και την αίσθηση της συνεργασίας.

6.3 Καινοτόμες μαθησιακές προσεγγίσεις

Η καινοτομία στην εκπαίδευση για την ιθαγένεια περιλαμβάνει όχι μόνο νέα εργαλεία, αλλά και νέες νοοτροπίες. Οι ακόλουθες παιδαγωγικές κατευθύνσεις υποστηρίζουν την ένταξη, την ενεργό συμμετοχή και τη δημοκρατική μάθηση:

Παιχνιδοποίηση για την κατανόηση των πολιτικών θεμάτων

Εισαγάγετε μηχανισμούς παιχνιδιού (π.χ. πόντους, ρόλους, αποστολές με χρονικό περιορισμό) για να βοηθήσετε τους μαθητές να εξερευνήσουν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τα νομικά δικαιώματα ή τα πλαίσια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με διαδραστικό τρόπο. Παράδειγμα: προσομοιώστε μια συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όπου οι μαθητές κερδίζουν διακριτικά για αποτελεσματική διαπραγμάτευση ή επίτευξη συναίνεσης.

Βιωματική πολιτική μάθηση

Εμπλέξτε τους μαθητές σε πρακτικά έργα που αντιμετωπίζουν πραγματικά ζητήματα στο σχολείο ή την κοινότητά τους όπως η προσβασιμότητα, η περιβαλλοντική δικαιοσύνη ή η συμμετοχή των νέων συνδέοντάς τα παράλληλα με θέματα πολιτικής της ΕΕ, όπως η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία ή τα Θεμελιώδη Δικαιώματα.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Δημοκρατική μάθηση με πρωτοβουλία των συνομηλίκων και διαγενεακή μάθηση

Διευκολύνετε τη διδασκαλία από ομότιμους και τον διάλογο μεταξύ μαθητών και μελών της κοινότητας (π.χ. τοπικοί αξιωματούχοι, ηλικιωμένοι ψηφοφόροι) για να εξερευνήσετε την πολιτική ζωή μεταξύ των γενεών. Αυτό καλλιεργεί την (σχεδιαστική σκέψη για την πολιτική ζωή), την ενεργητική ακρόαση, την κριτική σκέψη και μια βαθύτερη κατανόηση των πολιτικών παραδόσεων και της καινοτομίας στην ΕΕ.

Σχεδιαστική σκέψη για ζητήματα πολιτειότητας

Εφαρμογή διαδικασιών σχεδιαστικής σκέψης ενσυναίσθηση, καθορισμός, ιδεοποίηση, δημιουργία πρωτοτύπου, δοκιμή σε δημοκρατικές προκλήσεις. Οι μαθητές μπορούν να επανασχεδιάσουν τις διαδικασίες του σχολικού συμβουλίου ή να προτείνουν μια τοπική πρωτοβουλία βιωσιμότητας εμπνευσμένη από τους στόχους συνοχής της ΕΕ ή τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ).

«Νεολαία για μια Πράσινη Ευρώπη»

Δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να σχεδιάζουν και να ηγούνται κοινωνικών πρωτοβουλιών, τους ενδυναμώνει να γίνουν ενεργοί συνεισφέροντες στις κοινότητές τους, ενώ παράλληλα εξερευνούν τις σύγχρονες προτεραιότητες της ΕΕ. Αντιμετωπίζοντας ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή, η ισότητα των φύλων ή τα ψηφιακά δικαιώματα, οι μαθητές βιώνουν πώς οι πολιτικές αξίες μεταφράζονται σε απτή κοινωνική δράση. Αυτή η εμπειρική μαθησιακή διαδικασία ενισχύει την ικανότητά τους για ηγεσία, ομαδική εργασία και υπεράσπιση, καθώς αναλαμβάνουν την ευθύνη για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και τον αναστοχασμό πάνω στα έργα τους. Τέτοιες δραστηριότητες αντανακλούν στενά το όραμα του Υπουργείου Εθνικής Εκπαίδευσης της Τουρκίας για την καλλιέργεια δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας, της επίλυσης προβλημάτων και της ψηφιακής παιδείας. Το πιο σημαντικό είναι ότι αυτές οι πρωτοβουλίες καλλιεργούν

Εταίροι του έργου

ένα πνεύμα εθελοντισμού και δημόσιας συμμετοχής, ενισχύοντας τον στόχο του εθνικού προγράμματος σπουδών για την εκπαίδευση υπεύθυνων, συμμετοχικών πολιτών που μπορούν να συνδέσουν τις ανάγκες της τοπικής κοινότητας με ευρύτερους ευρωπαϊκούς στόχους.

Η καινοτομία σημαίνει επίσης την προσαρμογή της διδασκαλίας σε μαθητές με διαφορετικές ανάγκες. Οι αρχές της Καθολικής Σχεδίασης για τη Μάθηση (UDL) μπορούν να εξασφαλίσουν την προσβασιμότητα και τη συμμετοχή όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή μεταναστευτικό υπόβαθρο.

6.4 Μέθοδοι αξιολόγησης

Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση για την ιθαγένεια της ΕΕ θα πρέπει να δίνει προτεραιότητα σε διαμορφωτικά, αναστοχαστικά και συμμετοχικά μοντέλα. Ενώ η γνώση των θεσμικών δεδομένων παραμένει απαραίτητη, θα πρέπει να δίνεται ίση έμφαση στις διαθέσεις, τις αξίες και τις ικανότητες.

Συνιστώμενες μέθοδοι:

- Ημερολόγια αναστοχασμού: Επιτρέπουν στους μαθητές να επεξεργάζονται τις εξελισσόμενες απόψεις τους σχετικά με την ιθαγένεια, την ταυτότητα και τη συμμετοχή.
- Αξιολόγηση χαρτοφυλακίου: Παρακολουθεί την πολυδιάστατη μάθηση μέσω γραπτών εργασιών, δημιουργικών προϊόντων και αυτοαξιολογήσεων.
- Αξιολόγηση από ομότιμους και αυτοαξιολόγηση: Ενθαρρύνει τη μεταγνώση και την πολιτική ευθύνη.

Εταίροι του έργου

universität
wien

- Ρουμπρίκες αξιολόγησης ικανοτήτων: Ευθυγραμμίζονται με το RFCDC ή παρόμοια πλαίσια για την αξιολόγηση της διαπολιτισμικής κατανόησης, της ενσυναίσθησης και της κριτικής σκέψης.

Οι τελικές εργασίες αξιολόγησης μπορεί να περιλαμβάνουν:

- Ανάλυση μιας πραγματικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (ΕΔ).
- Συζήτηση σχετικά με σενάρια διεύρυνσης της ΕΕ.
- Σχεδιασμός μιας εκστρατείας ευαισθητοποίησης που συνάδει με έναν Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) ή έναν στόχο πολιτικής της ΕΕ.

Εταίροι του έργου

universität
wien

7. Περίληψη και βασικά συμπεράσματα

7.1 Ανακεφαλαίωση βασικών εννοιών

Η ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι κάτι περισσότερο από ένα νομικό πλαίσιο, είναι μια συμμετοχική, ηθική και χωρίς αποκλεισμούς ταυτότητα που βασίζεται σε δικαιώματα, ευθύνες και κοινές αξίες. Η ιθαγένεια της ΕΕ, η οποία θεσπίστηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και επεκτάθηκε με μεταγενέστερα νομικά μέσα και νομολογία, παρέχει στα άτομα δικαιώματα που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα.

Οι βασικές διαστάσεις που εξετάζονται σε αυτό το εγχειρίδιο περιλαμβάνουν:

- Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο της ιθαγένειας της ΕΕ (ΣΛΕΕ, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων).
- Τα δικαιώματα στην ελεύθερη κυκλοφορία, την πολιτική συμμετοχή, την προξενική προστασία και την υποβολή αναφορών.
- Η εξέλιξη της ιθαγένειας από δικαιώματα που βασίζονται στην αγορά σε ένα σχεδόν συνταγματικό καθεστώς.
- Ο ρόλος των θεσμικών οργάνων της ΕΕ στη διευκόλυνση της συμμετοχής των πολιτών (π.χ. ΕΠΠ, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο).
- Η έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας ως πολυεπίπεδη, πολιτική και χωρίς αποκλεισμούς.
- Η σημασία της ενεργού πολιτειότητας τόσο στην αναλογική όσο και στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα.
- Οι περιβαλλοντικές και ψηφιακές προκλήσεις ως αναπόσπαστο μέρος του μέλλοντος της πολιτικής εκπαίδευσης.

Αυτά τα στοιχεία συνδυάζονται για να σχηματίσουν ένα σύνθετο και δυναμικό μοντέλο ιθαγένειας που απαιτεί τόσο κατανόηση όσο και δράση εντός και εκτός της τάξης.

Εταίροι του έργου

7.2 Ερωτήσεις για προβληματισμό

Για να υποστηριχθεί η επαγγελματική ανάπτυξη και η κριτική εμπλοκή, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές ενθαρρύνονται να διερευνήσουν τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τι σημαίνει να είσαι ταυτόχρονα πολίτης της χώρας σου και πολίτης της ΕΕ στη σημερινή Ευρώπη;
- Πώς οι ψηφιακές και περιβαλλοντικές προκλήσεις αναδιαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις ευθύνες των πολιτών;
- Ποια διαρθρωτικά εμπόδια εμποδίζουν τους νέους να συμμετέχουν πλήρως στη δημοκρατική ζωή της ΕΕ;
- Πώς μπορούν τα σχολεία να λειτουργήσουν ως φυτώρια για μια χωρίς αποκλεισμούς, κριτική και συμμετοχική ιθαγένεια της ΕΕ;
- Ποιες πτυχές της ταυτότητας της ΕΕ είναι πιο σημαντικές για τους μαθητές μου και πώς μπορώ να τις συνδέσω με τοπικές ή εθνικές αφηγήσεις;

7.3 Πρακτικές εφαρμογές

- Χρησιμοποιήστε το εγχειρίδιο ως βάση για τον σχεδιασμό διεπιστημονικών ενοτήτων που συνδέουν την πολιτική αγωγή, την ιστορία, την ψηφιακή παιδεία και τις περιβαλλοντικές επιστήμες.
- Ενσωματώστε αξιολογήσεις που βασίζονται στην αναστοχαστική σκέψη και τη συμμετοχή στην πολιτική εκπαίδευση (π.χ. φακέλους μαθητών, συζητήσεις με θέμα την ΕΕ).
- Συνδέστε τους μαθητές με πλατφόρμες της πραγματικής ζωής και εργαλεία συμμετοχής (π.χ. ΕΠΠ, Πύλη Νεολαίας της ΕΕ, Erasmus+).

Εταίροι του έργου

- Μοιραστείτε τα μαθησιακά αποτελέσματα με την ευρύτερη σχολική κοινότητα μέσω εκθέσεων, εκδηλώσεων δημόσιων ομιλιών ή συνεργασίας με την τοπική αυτοδιοίκηση.

Πάνω απ' όλα, ο στόχος είναι να ενισχυθεί η αυτοπεποίθηση των εκπαιδευτικών ώστε να διευκολύνουν τη μάθηση για την ιθαγένεια που είναι:

- Βασισμένη στα δικαιώματα
- Εστιασμένη στους μαθητές
- Προσανατολισμένη στο μέλλον
- Περιλαμβάνει όλους τους μαθητές

Τοποθετώντας την ιθαγένεια της ΕΕ στο πλαίσιο της καθημερινής πραγματικότητας των νέων, τα σχολεία μπορούν να διαδραματίσουν μετασχηματιστικό ρόλο στην προετοιμασία της επόμενης γενιάς δημοκρατικών, ενεργών και ανθεκτικών Ευρωπαίων.

Εταίροι του έργου

universität
wien

8. Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης και ελέγχου

8.1 Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης

Αυτές οι ανοιχτές ερωτήσεις βοηθούν τους μαθητές να αξιολογήσουν την εξελισσόμενη κατανόησή τους για την ιθαγένεια της ΕΕ σε σχέση με την προσωπική ταυτότητα και την κοινωνική συμμετοχή.

1. Πώς κατανοώ τη σχέση μεταξύ εθνικής ιθαγένειας και ιθαγένειας της ΕΕ;
2. Με ποιους τρόπους αισθάνομαι ότι ανήκω σε μια ευρωπαϊκή κοινότητα; Με ποιους τρόπους δεν αισθάνομαι ότι ανήκω;
3. Ποια δικαιώματα της ιθαγένειας της ΕΕ έχω ασκήσει ή θα ήθελα να ασκήσω και γιατί;
4. Πώς πιστεύω ότι η ΕΕ υποστηρίζει την ένταξη και τη δημοκρατική συμμετοχή των νέων;
5. Ποιες προκλήσεις διαβλέπω στην άσκηση της ψηφιακής ή περιβαλλοντικής πολιτειότητας;
6. Πώς μπορώ να συμβάλω στη διαμόρφωση της τοπικής μου κοινότητας ή της σχολικής μου κοινότητας ως ενεργός πολίτης της ΕΕ;
7. Τι σημαίνει για μένα η αλληλεγγύη στο πλαίσιο της ιθαγένειας της ΕΕ;
8. Πώς αναγνωρίζω και αντιμετωπίζω την παραπληροφόρηση ή την προκατάληψη στις διαδικτυακές συζητήσεις για θέματα πολιτικής;
9. Σε ποια προγράμματα ή ευκαιρίες της ΕΕ (π.χ. Erasmus+, φόρουμ νεολαίας) θα με ενδιέφερε να συμμετάσχω και γιατί;
10. Με ποιους τρόπους μπορεί η ταυτότητά μου πολιτισμική, γλωσσική ή κοινωνική να εμπλουτίσει την ιδέα μιας πολυπολιτισμικής ιθαγένειας της ΕΕ;

Εταίροι του έργου

universität
wien

8.2 Ερωτήσεις βασισμένες στη γνώση

Αυτές οι ερωτήσεις εξετάζουν την ικανότητα των μαθητών να ανακαλούν βασικές νομικές, θεσμικές και πολιτικές πληροφορίες.

1. Πότε θεσπίστηκε επίσημα η ιθαγένεια της ΕΕ;
 - a) 1957
 - b) 1986
 - c) 1992
 - d) 2007

2. Ποιο άρθρο της ΣΛΕΕ θεσπίζει τη νομική βάση για την ιθαγένεια της ΕΕ;
 - a) Άρθρο 15
 - b) Άρθρο 20
 - c) Άρθρο 45
 - d) Άρθρο 25

3. Τι είναι η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών;
 - a) Μια πλατφόρμα για ανταλλαγές νέων
 - b) Δικαίωμα ψήφου σε όλες τις εθνικές εκλογές
 - c) Ένας μηχανισμός που επιτρέπει στους πολίτες να προτείνουν νομοθεσία της ΕΕ
 - d) Ένα εργαλείο για τον σχεδιασμό της περιφερειακής ανάπτυξης

4. Ποιο από τα ακόλουθα θεσμικά όργανα της ΕΕ επιτρέπει στους πολίτες να συμμετέχουν άμεσα στη λήψη αποφάσεων;

Εταίροι του έργου

- α) Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
 - β) Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
 - γ) Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών
 - δ) Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
5. Ποιος είναι ο ρόλος του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης;
- α) Παρέχει καθοδήγηση, αλλά δεν έχει νομικό καθεστώς
 - β) Ισχύει μόνο για τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες
 - γ) Καθιερώνει δεσμευτικά δικαιώματα και αρχές για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ
 - δ) Ισχύει μόνο για τους πολίτες της ΕΕ όταν ταξιδεύουν στο εξωτερικό
6. Ποια συνθήκη διευκρίνισε ότι η ιθαγένεια της ΕΕ συμπληρώνει αλλά δεν αντικαθιστά την ιθαγένεια της ΕΕ;
- α) Συνθήκη του Άμστερνταμ
 - β) Η Συνθήκη του Μάαστριχτ
 - γ) Η Συνθήκη της Λισαβόνας
 - δ) Η Συνθήκη της Νίκαιας

Εταίροι του έργου

7. Ποιο όργανο της ΕΕ εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες της ΕΕ;
- α) Ευρωπαϊκή Επιτροπή
 - β) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
 - γ) Ευρωπαϊκό Συμβούλιο
 - δ) Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
8. Ποια δικαιώματα έχουν οι πολίτες της ΕΕ όταν βρίσκονται εκτός ΕΕ σε χώρα που δεν ανήκει στην ΕΕ;
- α) Πρόσβαση στις πρεσβείες της ΕΕ
 - β) Διπλωματική προστασία από το προξενείο οποιασδήποτε χώρας της ΕΕ
 - γ) Αυτόματη απαλλαγή από την υποχρέωση θεώρησης
 - δ) Δωρεάν νομική συνδρομή από την Επιτροπή
9. Ποιο από τα παρακάτω δεν αποτελεί δικαίωμα που παρέχει η ιθαγένεια της ΕΕ;
- α) Δικαίωμα υποβολής αναφορών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
 - β) Δικαίωμα διπλωματικής ασυλίας
 - γ) Δικαίωμα ψήφου στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
 - δ) Δικαίωμα επικοινωνίας με τον Διαμεσολαβητή της ΕΕ

Εταίροι του έργου

universität
wien

10. Ποιο είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό του Ευρωπαϊκού Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων;

- α) Ισχύει μόνο για τις εθνικές κυβερνήσεις
- β) Είναι μη δεσμευτικός και συμβολικός
- γ) Έχει πλήρη νομική ισχύ στο πλαίσιο της νομικής τάξης της ΕΕ
- δ) Ισχύει μόνο για τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Εταίροι του έργου

universität
wien

Απαντήσεις (μόνο για εκπαιδευτικούς)

1. γ) 1992
2. β) Άρθρο 20
3. γ) Ένας μηχανισμός που επιτρέπει στους πολίτες να προτείνουν νομοθεσία της ΕΕ
4. γ) Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών
5. γ) Καθιερώνει δεσμευτικά δικαιώματα και αρχές για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ
6. γ) Συνθήκη της Λισαβόνας
7. β) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
8. β) Διπλωματική προστασία από το προξενείο οποιασδήποτε χώρας της ΕΕ
9. β) Δικαίωμα διπλωματικής ασυλίας
10. γ) Έχει πλήρη νομική ισχύ στο πλαίσιο της έννομης τάξης της ΕΕ

8.3 Ασκήσεις με βάση εφαρμογές

Αυτές οι δραστηριότητες ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη, τη συνεργασία και την εφαρμογή των γνώσεων σε πρακτικά σενάρια.

Δραστηριότητα 1: Έλεγχος ιθαγένειας Οι μαθητές πραγματοποιούν έναν προσωπικό ή ομαδικό έλεγχο σχετικά με την προσβασιμότητα των εργαλείων ιθαγένειας (π.χ. δικαίωμα ψήφου, πλατφόρμες πληροφόρησης, γλωσσική υποστήριξη). Τα αποτελέσματα μπορούν να παρουσιαστούν σε μια σύντομη παρουσίαση.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Δραστηριότητα 2: Χρονολόγιο των Συνθηκών Δουλεύοντας σε ομάδες, οι μαθητές δημιουργούν ένα οπτικό χρονολόγιο των Συνθηκών της ΕΕ (από το Μάαστριχτ έως τη Λισαβόνα) και επισημαίνουν πώς η κάθε μία επέκτεινε τα δικαιώματα ιθαγένειας.

Δραστηριότητα 3: Προσομοίωση πρωτοβουλίας πολιτών Οι μαθητές συντάσσουν ένα πρότυπο πρότασης για μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών σχετικά με ένα θέμα που αφορά τους νέους (π.χ. δράση για το κλίμα, ψυχική υγεία, ψηφιακή ιδιωτικότητα), συμπεριλαμβανομένου του τίτλου, των στόχων και της αιτιολόγησης.

Δραστηριότητα 4: Χαρτογράφηση ταυτότητας Χρησιμοποιώντας ένα πρότυπο, οι μαθητές χαρτογραφούν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την αλληλεπίδραση μεταξύ της προσωπικής, της εθνικής και της ευρωπαϊκής τους ταυτότητας. Ακολουθεί αναστοχασμός σχετικά με την ένταξη, την πολυμορφία και το αίσθημα του «ανήκειν».

Δραστηριότητα 5: Συζήτηση για παγκόσμιες προκλήσεις Χωρίστε την τάξη σε αντιπροσωπείες που εκπροσωπούν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Συζητήστε μια πρόσφατη παγκόσμια πρόκληση (π.χ. ανθρωπιστική βοήθεια, μεταναστευτική πολιτική) μέσα από το πρίσμα της ιθαγένειας και των αξιών της ΕΕ.

Εταίροι του έργου

universität
wien

9. Παραρτήματα

9.1 Γλωσσάριο

Ενεργός πολιτειότητα – Συμμετοχή στη ζωή μιας κοινότητας μέσω εθελοντισμού, ψηφοφορίας, δημόσιας συζήτησης ή οργάνωσης έργων για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων.

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων – Έγγραφο που περιγράφει τα βασικά δικαιώματα και τις ελευθερίες όλων όσων ζουν στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της αξιοπρέπειας, της ισότητας, της δικαιοσύνης και της εκπαίδευσης.

Εκπαίδευση στην ιθαγένεια – Διδασκαλία και μάθηση σχετικά με τα δικαιώματα, τις ευθύνες, τη συμμετοχή και την ταυτότητα σε ένα πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο.

Ψηφιακή πολιτειότητα – Η υπεύθυνη, ηθική και ενημερωμένη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών για επικοινωνία, συμμετοχή και ακτιβισμό.

Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών (ECI) – Ένα εργαλείο που επιτρέπει στους πολίτες της ΕΕ να προτείνουν νέους νόμους της ΕΕ συλλέγοντας τουλάχιστον ένα εκατομμύριο υπογραφές από επτά κράτη μέλη.

Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία – Ο στρατηγικός χάρτης πορείας της ΕΕ για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και την προώθηση της βιωσιμότητας σε όλους τους τομείς πολιτικής.

Ελεύθερη κυκλοφορία – Το δικαίωμα των πολιτών της ΕΕ να ζουν, να εργάζονται, να σπουδάζουν ή να συνταξιοδοτούνται σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ χωρίς να απαιτούνται ειδικές άδειες.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Ένταξη – Εκπαιδευτικές και πολιτικές πρακτικές που διασφαλίζουν ότι όλα τα άτομα, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο ή τις ικανότητές τους, μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνική και δημοκρατική ζωή.

Συνθήκη της Λισαβόνας – Συνθήκη του 2007 που μεταρρύθμισε τη θεσμική δομή της ΕΕ και ενίσχυσε τη νομική βάση της ιθαγένειας της ΕΕ.

Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση – Ένα σύστημα στο οποίο η πολιτική εξουσία μοιράζεται μεταξύ τοπικού, εθνικού και υπερεθνικού επιπέδου (π.χ. θεσμικά όργανα της ΕΕ).

Μετασχηματιστική παιδαγωγική – Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που αποσκοπούν στην προώθηση της κριτικής συνείδησης, της ενεργού συμμετοχής και των δημοκρατικών αξιών μεταξύ των μαθητών.

9.2 Κατάλογος συντομογραφιών

AI – Τεχνητή Νοημοσύνη

ΔΕΚ – Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΠΠ – Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών

ΔΕΚ – Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΕ – Ευρωπαϊκή Ένωση

GDPR – Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων

MEP – Μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

PBL – Μάθηση με βάση τα έργα

RFCDK – Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για τη Δημοκρατική Κουλτούρα

SEN – Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες

SDG – Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης

ΣΕΕ – Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΣΕΕΕ – Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εταίροι του έργου

**universität
wien**

9.3 Περαιτέρω βιβλιογραφία

- Ομάδα Σκέψης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου – Ενημέρωση για την Κοινωνική Συμμετοχή

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI \(2023\) 747459](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI (2023) 747459)

Ενημερωτικό δελτίο πολιτικής σχετικά με την συμμετοχή των πολιτών στην ΕΕ, το οποίο εξετάζει τη συμμετοχή των νέων, τις δημοκρατικές προκλήσεις και τις θεσμικές απαντήσεις.

- Eurydice – Επισκόπηση της εκπαίδευσης για την ιθαγένεια

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/topics/citizenship-education>

Παρέχει συγκριτικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες της ΕΕ οργανώνουν την εκπαίδευση για την ιθαγένεια στα σχολεία, συμπεριλαμβανομένου του περιεχομένου των προγραμμάτων σπουδών και των εθνικών στρατηγικών.

- Συμβούλιο της Ευρώπης – Ευρωπαϊκός χώρος για την εκπαίδευση στην ιθαγένεια

<https://www.coe.int/en/web/education/european-space-for-citizenship-education>

Υποστηρίζει την ανάπτυξη δημοκρατικών ικανοτήτων στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των εργαλείων διδασκαλίας, των πλαισίων πολιτικής και του διαπολιτισμικού διαλόγου.

- EERA – Αγωγή του πολίτη στην Ευρώπη και πέραν αυτής

<https://eera-ecer.de/ecer-2023-glasgow/ecer-programme/eera-sessions/citizenship-education-in-europe-and-beyond-the-role-of-research>

Εταίροι του έργου

universität
wien

Αρχείο συνεδριών της Ευρωπαϊκής Ένωσης Εκπαιδευτικής Έρευνας με έμφαση στον τρόπο με τον οποίο η έρευνα επηρεάζει την πρακτική και την πολιτική της πολιτικής αγωγής.

- Bauböck, R. (2019). *Debating European Citizenship*. Springer.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2018). *Πλαίσιο αναφοράς ικανοτήτων για τη δημοκρατική κουλτούρα (RFCDC)*.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2020). *Έκθεση για την ιθαγένεια της ΕΕ*.
- Ευρωπαϊκό Φιλελεύθερο Φόρουμ. (2019). *Να είναι ή να μην είναι – Η ιθαγένεια της ΕΕ*.
- Kochenov, D. (2017). *Ιθαγένεια της ΕΕ και φεντεραλισμός: Ο ρόλος των δικαιωμάτων*. Cambridge University Press.
- Shaw, J. (2018). *Η μεταμόρφωση της ιθαγένειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Cambridge University Press.

9.4 Συχνές ερωτήσεις (FAQ)

E1: Έχουν όλοι οι πολίτες της ΕΕ τα ίδια δικαιώματα ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους;

Ναι, αλλά η πρακτική εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τις εθνικές διαδικασίες (π.χ. εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους).

E2: Μπορούν οι μαθητές που δεν είναι πολίτες της ΕΕ να συμμετέχουν στην εκπαίδευση για την ιθαγένεια της ΕΕ;

Φυσικά. Η εκπαίδευση για την ιθαγένεια της ΕΕ προάγει την κατανόηση της δημοκρατίας, των δικαιωμάτων και της ταυτότητας, έννοιες που αφορούν όλους τους μαθητές.

Εταίροι του έργου

universität
wien

E3: Ποια είναι η διαφορά μεταξύ της ιθαγένειας της ΕΕ και της εθνικής ιθαγένειας;
Η ιθαγένεια της ΕΕ συμπληρώνει, αλλά δεν αντικαθιστά, την ιθαγένεια της ΕΕ. Παρέχει πρόσθετα δικαιώματα που ισχύουν σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

E4: Πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται για τους πόρους που σχετίζονται με την ιθαγένεια της ΕΕ;

Η Ακαδημία της ΕΕ, οι ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το eTwinning και τα εθνικά κέντρα Europe Direct προσφέρουν τακτικές ενημερώσεις και κατάρτιση.

E5: Υπάρχει ένα κεντρικό πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της ιθαγένειας της ΕΕ στα σχολεία;

Όχι, η εκπαίδευση αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών μελών, αλλά τα έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, όπως το EuroCivic Lab, παρέχουν εναρμονισμένους πόρους και καθοδήγηση.

E6: Μπορούν οι πολίτες της ΕΕ να ψηφίζουν στις εθνικές εκλογές όταν ζουν σε άλλο κράτος μέλος;

Όχι, μπορούν να ψηφίσουν στις τοπικές εκλογές και στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη χώρα διαμονής τους, αλλά το δικαίωμα ψήφου στις εθνικές εκλογές εξακολουθεί να συνδέεται με τη χώρα της ιθαγένειάς τους.

Ερ. 7: Ισχύει η ιθαγένεια της ΕΕ για τα παιδιά και τους νέους;

Ναι, όλοι οι υπήκοοι των κρατών μελών της ΕΕ συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων, είναι πολίτες της ΕΕ και απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα, αν και ορισμένα από αυτά (όπως το δικαίωμα ψήφου) ισχύουν μόνο από μια συγκεκριμένη ηλικία.

Εταίροι του έργου

universität
wien

Ερ. 8: Τι συμβαίνει με την ιθαγένεια της ΕΕ εάν μια χώρα αποχωρήσει από την ΕΕ;

Η ιθαγένεια συνδέεται με την εθνικότητα του κράτους μέλους. Εάν μια χώρα αποχωρήσει από την ΕΕ, οι υπήκοοί της θα χάσουν γενικά την ιθαγένεια της ΕΕ, εκτός εάν συναφθούν νέες συμφωνίες.

Ε9: Πώς συνδέεται η ιθαγένεια της ΕΕ με την καθημερινή ζωή;

Διαμορφώνει δικαιώματα όπως η εργασία σε άλλη χώρα της ΕΕ, η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη στο εξωτερικό, η χρήση κινητού τηλεφώνου εκτός συνόρων χωρίς επιπλέον χρεώσεις ή οι σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+.

Ε10: Μπορούν οι υπήκοοι χωρών εκτός ΕΕ να επωφεληθούν ποτέ από τα δικαιώματα της ιθαγένειας της ΕΕ;

Όχι άμεσα, αλλά ορισμένα δικαιώματα, όπως η ίση μεταχείριση στα σχολεία ή η πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες επεκτείνονται μέσω των εθνικών νομοθεσιών και των αρχών της ΕΕ κατά των διακρίσεων.

Εταίροι του έργουuniversität
wien

Αναφορές

Acting on defence to protect Europeans. (2025, March 28.). Retrieved from European Commission: https://commission.europa.eu/topics/defence/future-european-defence_en

Alemanno, A. (2024, June 04). *Citizen participation in the EU's democratic life.* Retrieved from Elcano Royal Institute: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/citizen-participation-in-the-eu-democratic-life/>

Beaucillon, C. (2023, July 27.). *Strategic Autonomy: A New Identity for the EU as a Global Actor.* *European Papers* (ISSN 2499-8249 - doi: 10.15166/2499-8249/664), 417-428.

Butler, C. (2025, March 27). *Europe must forge a new role in the global economy.* Retrieved from Chatham House: https://www.chathamhouse.org/2025/03/europe-must-forge-new-role-global-economy?utm_source=chatgpt.com

Descamps, C. (2019). *European citizenship in practice* (Vol. To be or not to be). (C. Descamps, Ed.) ELF.

Descamps, C. (2019). *The European added value of Union Citizenship* (Vol. To be or not to be). (C. Descamps, Ed.) European Liberal Forum.

European approach to artificial intelligence. (2025, April 09). Retrieved from European Commission: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-approach-artificial-intelligence>

European foreign and security policy. (2025). Retrieved from European Union: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_en

Εταίροι του έργου

universität
wien

European Union Citizenship. (2013). Retrieved from Europa.EU:

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1042>

Gamon, C. (2019). *Leveraging EU citizenship* (Vol. To be or not to be). (C. Descamps, Ed.) ELF.

Guszmán, G. (2009, June). *Enhancing Active Citizenship through Educational and Local Governmental Issues.* Retrieved from Promoting active inclusion:

https://www.cedefop.europa.eu/files/2010_kss_bookletfinalcompiled.pdf

Hoorens, S., Ghez, J., Guerin, B., Shatz, H., Kadl. (2013). *Global societal trends to 2030: Thematic analysis (RR-479-EC.* RAND Europe.

Lisbon Declaration: Education for Inclusion and Democratic Citizenship in Europe. (2022).

Maciejewski, M., & Bux, U. (2024, May). *The citizens of the Union and their rights.* Retrieved from Fact Sheets on the European Union:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/145/the-citizens-of-the-union-and-their-rights>

Quick guide to active European citizenship. (n.d.). Retrieved from European Democracy Passport:
<https://www.eesc.europa.eu/eptac/en/quickguide-to-active-citizenship.html>

State of Europe's environment. (2025, April 23). Retrieved from European Environment Agency:
<https://www.eea.europa.eu/en/topics/at-a-glance/state-of-europes-environment#:~:text=Climate%20change%20poses%20risks%20to,billion%20between%202021%20and%202023>.

Strumia, F. (2019). *Brexit and the static citizens: the forgotten side of citizenship loss* (Vol. To be or not to be). (C. Descamps, Ed.) EFL.

Unlocking the Democratic Power of Digital Citizenship: The European Year of Digital Citizenship Education 2025. (2025, January 02). Retrieved from Council of Europe:

Εταίροι του έργου

<https://www.coe.int/en/web/portal/-/unlocking-the-democratic-power-of-digital-citizenship-the-european-year-of-digital-citizenship-education-2025>

Waele, H. (2010). EU Citizenship. Revisiting its meaning, place and potential. *European Journal of Migration and Law*, 11(3), 319-336.

Yeong, L. (2013, October). *EU citizenship and identity beyond national borders*. Retrieved from <https://aei.pitt.edu/47402/1/BB10-EU-citizenship-and-identity.pdf>

Εταίροι του έργου

universität
wien

